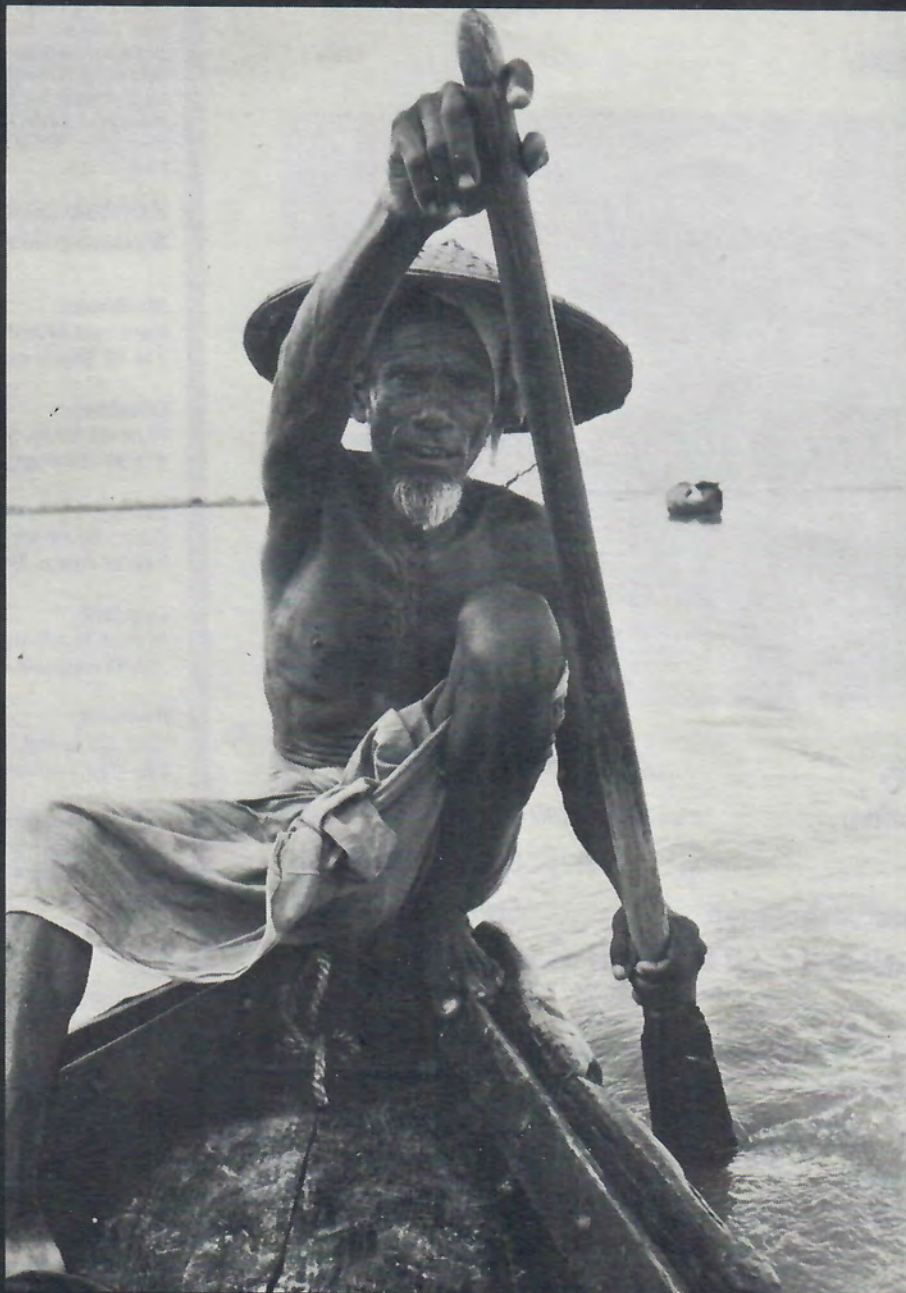

4-1982 dec

sydasien

10 kr

bulletinen

Bangladesh på farlig kurs

Sydasiabulletinen 4—1982 dec årgång 6

INNEHÅLL:

- Porträtt av en indisk miljökampe, *Ivo Iliste & Birgitta Göranson* 4
- Indisk krönika, *Ajit Roy* 7
- Kotmale saknar motstycke i svensk biståndshistoria, *Thomas Bibin* 8
- "Gör Afghanistan till Sovjets Vietnam", *Anders Sundelin & Lena Poolma intervjuas* 10

TEMA BANGLADESH:

- Militär regim i repris, *Ashim Mukhopadhyay* 16
- Bangladesh — sju bilder, *av Heldur J. Netocny* 19
- Biståndsfällan, *Sten Jonsson* 23
- Kampen mot läkemedelsbolagen, *Sten Jonsson* 29
- Bangladeshisk landsbygd — en kamp för överlevnad, *Eirik G. Jansen* 31
- Recension: "Indien — om samhället och befolkningsproblemen" (E. Hofsten), *Lars Bondestam* 36
- Recension: "Indien i stort och smått" (Samuel Strandberg), *Karin Fridell* 37
- Nyhetsöversikt, sammanställd av *Elisabeth Sivard & Gerard Rikken* 38

Omslagsfoto: *Heldur J Netocny/SIDAs Bildarkiv*

Sydasiabulletinens adress:

Lars Eklund

Box 1625, 221 01 Lund, tel 046—13 35 68

Sydasiabulletinen ges ut fyra gånger per år. Redaktionen växlar mellan Stockholm, Göteborg och Skåne. Detta nummer ansvarar *Stockholmsgruppen* för och nästa nummer görs i Göteborg. Artiklar, debattinlägg m m är välkomna.

Manusstopp: 1/1-83. (Adress: se ovan)

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin

Prenumeration kostar 40 kr för fyra nummer (ett år). Studentpris 30 kr och stödprenumeration 100 kr. Institutioner får betala 60 kr. Vill man ha sig tillsänt ett enskilt nummer så kostar det 10 kr. Lösnummerpris likaså 10 kr.

Postgiro: 79 54 96—9 Sydasiabulletinen.

Kontaktpersoner för Sydasiakommittéerna:

Stockholm:

Hammett Murphy, Råggatan 4,
116 59 Stockholm, 08—43 59 37

Göteborg:

Thomas Bibin, Erik Dahlbergsgatan 27 A,
411 31 Göteborg, 031—16 15 12

Skåne:

Göran Djurfeldt, Kullavägen 3,
232 02 Åkarp, 040—46 08 95

Uppsala:

Anders Forsberg, Fänkålgatan 3,
754 47 Uppsala, 018—25 47 27

Danmark:

Kate Holloway, Burmeistergade 27,
DK-1429 Köpenhamn K, 01—54 56 11

Sydasiakommittéernas plattform:

Sydasiakommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasiabulletinen och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiabulletinen och i Sverige.

Tryck: Infotryck ab, Malmö 1982

ISSN 0347—5182

Flyttar

gör många, faktiskt var åttonde svensk varje år.

Men långt ifrån alla som flyttar skickar sin nya adress till Sydasiabulletinen. Vi får flera ex i retur varje gång vi sänder ut ett nytt nummer, och det är besvärligt och det tar tid att söka dem som flyttat. Glöm därför inte att anmäla din nya adress till oss om du flyttar!

Tema:

Bangladesh

Enstordel av detta nummer ägnas åt Bangladesh. Det är nu elva år sedan Bangladesh utropades som självständig state efter en bitter kamp mot den Västpakistanska armén. Elva år sedan Sheikh Mujibur Rahmans parti Awami League kom till makten sedan dess gerillastyrkor tack vare den indiska arméns avgörande stöd kunde tåga in Bhaka (observera den nya stavningen) i december 1971. Lyckorusen och hoppet om ett Gyllene Bengalen förtätades den gången i massornas "Joy Bangla, Joy Bangla" som mötte Sheikh Mujib när han återvände från sin fängelsevistelse i Västpakistan.

Världens uppmärksamhet har bara sporadiskt återvänt till Bangladesh under dessa elva år. Översvämningarna och svälten 1974. Militärkuppen mot Sheikh Mujib i augusti 1975. Den följande hösten med sina kupper och motkupper. Fattigdom och överbefolkning. Mordet på generalen och presidenten Ziaur Rahman i maj förra året. Valet och den nya militärkuppen i mars 1982. Och under hela perioden sporadiska artiklar om det svenska biståndet till Bangladesh – dess motgångar och framsteg. Mest motgångar – skandaler – korruption . . .

I ett par artiklar i det här numret går vi tätt in på den bangladeshiska verkligheten. Biståndet och dess effekter på ekonomi och samhällsstruktur är en av dessa djuplodningar. I en annan beskriver den norske socialantropologen Eirik Janssen *klasstrukturen* och metoder för överlevnad på landsbygden. Den indiske journalisten Ashim Mukhopah ger sin bild av den nya *militärregimens politik* i en tredje artikel. En av de få positiva saker som regimen utträttat är införandet av *en progressiv läkemedelsförordning*. Dess syfte och de reaktioner den väckt bland de multinationella läkemedelsbolagen beskrivs i ytterligare ett inlägg.

Övriga innehållet:

Men det är inte bara Bangladesh det här numret handlar om. Vi följer också upp förra numrets inlägg om det svenska skandalprojektet *Kotmalei Sri Lanka*. En skandal som inte oväntat har sina dupaste rötter på hög svensk nivå.

I det här numret har vi också två spännande *intervjuer*. Den ena med den åldrige men vitale *Sunderlal Bahuguna*, ledare för den indiska "Trädkramar-rörelsen". Bahuguna besökte Sverige i somras och framträdde då bl. a. på ett offentligt möte arrangerat av Sydasienskommittén i Stockholm.

I en annan intervju samtalar Sydasiensbulletinen med två svenska journaliter om deras intryck från sina *resor i gerillans Afghanistan*.

Presidentvalet i Sri Lanka

Sri Lanka gick till *presidentval* den 20 oktober, det första sedan grundlagen ändrades till förmån för en stark presidentmakt. Inte oväntat vann UNP och president Jayewardene en smutt historisk seger, eftersom den sittande regimen hittills alltid förlorat valen i landet. Mycket talar för att det var lättare att vinna presidentvalet än det parlamentsval som grundlagsenligt måste hållas inom kort. Men Jayewardene tyks ha sin taktik klar för att hålla UNP kvar vid makten: en folkomröstning ska göra det möjligt att förlänga parlamentets mandatperiod.

Prenumerera!

Slutligen vill vi rikta alla läsares uppmärksamhet på det förmånliga prenumerationserbudet som detta nummer innehåller. Med 200 nya prenumeranter undgår Sydasiensbulletinen det öde som drabbat flera av våra tidskriftskolleger och kan med tillförsikt gå 1983 och vårt sjunde utgivningsår till mötes.

GOTT NYTT ÅR!

”Bildra en International av Alternativrörelser!”

I mitten av juni "vittnade" Sunderlal Bahuguna, en av de ledande profilerna inom den indiska miljörelsen Chipko Andolan (se: Sydasienbulletinen 4/79), inför den tribunal om "Miljö – handling eller undergång" som FN:s miljövårdsorganisation (UNEP) arrangerade i London. Inför pulpetrader fyllda av skrivbordsfilosofier reste han kravet på folklig mobilisering, det verkliga alternativet till handlingsprogram formade av ministerier och byråkrater. Efteråt kom han till bl a Sverige för att knyta kontakter med alternativgrupper, miljöaktivister och solidaritetsorganisationer. I flera städer hölls offentliga möten, bl a i Stockholm i Sydasienkommitténs regi. Birgitta Göransson och Ivo Ilste fungerade som Bahugunas värdar och guider på hans rundresa genom landet. Här följer ett utdrag ur deras samtal med honom, en sen sommarkväll under almarnas kronor i Kungsträdgården . . .

– Varje kultur, varje samhälle, har sina egna uttrycksformer. De alternativa vägar vi föreslår kanske inte alltid uppfattas i sina "rätta" sammanhang. Men åtminstone en uttrycksform har vi numera helt gemensam: **padi-yatra**, fotvandringen, den långa marschen från by till by, från stad till stad. Att gå till fots – det är ett av de allra bästa sätten någonsin för att nå människor med sitt budskap! Och budskapet – nog har vi idag det också gemensamt: vår önskan, vårt krav att skapa alternativa utvecklingsvägar?!

Sunderlal Bahuguna syftar på de senaste årens fredsmarscher genom Europa och Alternativkampanjens tältturné runt Sverige.

450 mil till fots genom Himalaya

I maj förra året började Bahuguna tillsammans med ett halvduzin Chipkoaktivister sin mest omfattande vandring genom det bergsmassiv, vars framtid de kämpar för. De startade i väster från Srinagar i den indiska delstaten Jammu-Kashmir. Nu, drygt ett år senare, har de redan gått mer än 300 mil de har nått fram till Siliguri i Västbengalen, en liten stad strax söder om Darjeeling. Just nu har man gjort ett uppehåll för att vänta ut monsunen, – men marschen är inte avslutad förrän om ytterligare 150 mil, när man nått bort till Kohima i Nagaland vid gränsen mot Burma. Då har vår ka-

lender nått 1983 och Chipko-aktivisterna vandrat genom ett halvduzin indiska delstater, genom Nepal, Sikkim och Bhutan, genom drygt 200 byar, mött uppemot 100 000 bergsbor.

Varför har Sunderlal valt att ägna två år åt en fotvandring från väster till öster längs detta väldiga bergsmassiv?

Kamp mot överheten

Att ta sig fram till fots för att sprida ett budskap, för att informera, för att utbyta kunskap, för att organisera protest och motståndskamp, för att byta varor – det är ju en av våra äldsta traditioner. Se på karavanvägarna! Tänk på de gamla resenärerna mellan olika kulturer! Glöm inte alla reformatorer och motståndsmän på olika håll i världen och genom tiderna! Inte minst hos oss i Indien har fotvandringen – **padi-yatra** – genom seklerna använts både som redskap och vapen. Genom den nådde man de vanliga människorna på landsbygden på deras egna villkor. Men det var inte förrän **Gandhiji** 1930 genomförde sin "saltmarsch" till havet, för att bryta det förhatliga brittiska monopolet, som fotvandringarna i modern tid fick tillbaka sin samhällsreliga betydelse. Självt är jag övertygad om att den personliga kontakt, som man får genom att vandra från by till by, är det bästa sätt som någonsin funnits för att sprida kunskap och skapa medvetenhet.

Sunderlal var bara 13 år gammal, när han första gången började delta i aktiv motståndskamp. Året var 1940 och Indien fortfarande en del av det väldiga brittiska imperiet. Sunderlal var en av miljontals lokala aktivister i kampen mot kolonialmakten. Redan då agerade han budbärare, tog sig till fots mellan dalgångarna, från by till by – för att uppmana till massiv ohörksamhet, till passivt motstånd, till självtillit.

Massivt motstånd

Sunderlal Bahuguna lärde sig alltså tidigt de metoder som än idag präglar mycket av indisk proteströrelse, inte minst inom Chipko Andolan. Bland de typiska inslagen finns just massiv ohörksamhet mot överheten, dvs. en hel by begår medvetet sådana handlingar som tvingar polismakten till massarresteringar. Eller de sätter sig till passivt – men massivt! – motstånd. Under kampen mot engelsmännen på 40-talet var sådana frivilliga massarresteringar en daglig irritation för kolonialmakten. De senaste åren har Chipko-aktivisterna blockerat vägar, "ockuperat" utauktionerade skogsdungar, "sittstrejkat" på skogsförvaltningens kontor så att "det löpande arbetet förhindrats" – och inte

Att gå till fots mellan dalgångarna, från by till by, är det bästa sättet att sprida information, menar Sunderlal Bahuguna. Samtalen med dem man möter på vägar och stigår är en outtömlig kunskapskälla. Foto: Birgita Göransson/Ivo Illste.

minst: med sina bara kroppar skyddat träden så att skogshuggarna hindrats i sitt jobb. (*Chipko Andolan* betyder bokstavligen: *trädkramarrörelsen*) Alla dessa aktioner har – nu liksom då – lett till att finkorna tidvis varit överfulla av byaktivister. Och det har – nu liksom då – lett till att alltfler människor börjat uppmärksamma bybornas motståndskamp, börjat fråga sig vad som ligger bakom. Och när väl frågorna en gång formulerats, så sprider sig budskapet och kunskapen snabbt. Med dem sprids också rörelsen.

Sunderlal själv fängslades första gången 1944; senaste besöket i arresten tvingades han till 1979.

Ashram – ett bycentrum

Efter 1947, när Indien blödande fått sin självständighet, hägrade en karriär som partipolitiker för Bahuguna. Men vid det laget hade han kommit i närmare kontakt också med andra aspekter av Gandhis arbete och kände behov av att lära sig mer klassisk och historiskt förankrad kunskap.

Då, mot slutet av 40-talet, hade jag sysslat oavbrutet i ett helt decennium med olika former av praktik. Behovet av att förankra denna i teori, i eftertanke,

helt enkelt i mig själv; det behovet var överväldigande. Gandhiji sa också detta: att man måste söka svaren i sitt inre. Så det kändes självklart för mig att börja studera, att skaffa bredare kunskaper, i stället för att fortsätta med karriär- och partipolitik.

Studenten Bahuguna lämnade så småningom Punjabuniversitetet med en doktorsgrad i sanskrit. Han tog med sig kunskaperna som sin egen inre styrka och återvände till det distrikt i bergen, **Tehri-Garhwal**, där han vuxit upp. **Vimalaji**, Sunderlals hustru, hade även hon sedan många år varit byarbetare i Gandhis anda. De var båda övertygade om att ideologi och politik är något man sprider bäst genom att leva dem. Tillsammans upprättade de 1956 ett Ashram, en sorts kursgård med drag av byutvecklingscentrum. Detta **Narjeevan Ashram** ligger i den lilla byn Silyara, högt uppe på en sluttning, med vid utsikt över floden Balganges dalgång. Idag utgör Narjeevan Ashram i Silyara en av Chipko-rörelsens hjärtpunkter. Här har man samlat ihop ett inte oävet bibliotek med material om miljöproblem och miljökamp på olika håll i världen, här finns akademiska studier och officiella utredningar om skogspolitik och erosionshot, här finns adressregister och kontaktkanaler till grupper i flera länder, här arrangeras byseminarier, här skrivs artiklar – detta är Chipko-rörelsens informationscentral, inte minst **utåt**. Informationen **inåt**, mellan byarna, mellan dalgångarna och distrikten, den sker som vi sett på annorlunda vis.

Men Narjeevan Ashram är också viktigt för kampen inåt. Det är genom jordbruket och boskapsskötseln här och genom arbetet tillsammans med bybönderna som Sunderlal och Vimala försörjer sig. Och det är genom att bedriva undervisning för barnen som de genom åren grundlagt en god kontakt med byborna.

Vetenskap eller visdom?

Silyaras Ashram är typiskt både för Sunderlal och för Chipko-rörelsen: försöken – och förmågan – att kombinera en egen kulturell tradition med våra dagars så kallade moderna krav.

– Ett av våra problem i dagens samhälle, ert såväl som vårt, är att vi drabbats av alldeles för många argument som kallar sig vetenskapliga och att vi övergett alldeles för mycket av vårt sunda förnuft. Vi lider av för mycket vetenskap och för lite visdom, helt enkelt! Numera är misstron mot vanliga människors sunda förnuft, deras förmåga till tanke och självständig handling, så djupt rotad, att folk inte tror ens på sig själva. Att folkliga alternativ är hotfulla har vi ju redan erfärut många gånger.

Med utgångspunkt från Narjeevan Ashram har Sunderlal sedan 1960 upprepade gånger fotvandrat i bergsdistrik-

ten. Alla dessa vandringar har präglats av uppmaningar till bergsbönderna att starta eget utvecklingsarbete på bynivå. Det har gällt att sprida kunskap om hur byborna själva, med lokala resurser och eget arbete, kan ta itu med förändringar och förbättringar, kan styra sitt eget liv. Idag, med 80-talets biståndstermer, skulle hans arbete kallas för landsbygdsutveckling med folkligt deltagande – eller rent av *Community Development*, så som man redan kallade det i Indien på 60-talet.

Gammalt och nytt

Redan på 60-talet försökte man också kombinera det som kallades vetenskaplig sanning med en tradition av andlig erfarenhet.

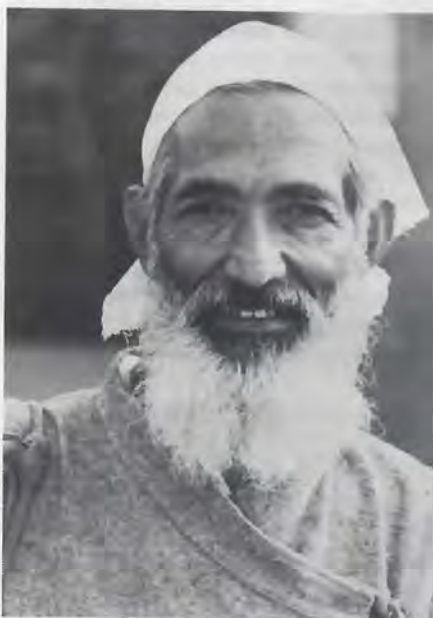
– Här i **Uttarkhand**, i bergsdistriktet, lever vi i ett historiskt, andligt och kulturellt centrum. Det är inte bara så att Ganges, det nordindiska och bengaliska jordbrukets livsnerv, rinner upp här. Det är också Ganges, gudarnas traditionella boning. Här finns påtagliga symboler för ett en gång välkänt och naturligt samband mellan människa och natur, ett positivt beroendeförhållande som slagits i spillror av den moderna industrikulturen. Den klassiska indiska kulturen blomstrade i skuggan under grönskande träd med närheten till bergen och flödande vatten. I många samhällen – inte bara vårt – har trädet varit (och är!) livets symbol. Under det brittiska väldet började man däremot betrakta våra skogstillgångar framför allt som en handelsvara och källa till profit. Bybornas traditionella rätt att använda skogen togs ifrån dem – och regeringen tog över en kommersiell exploatering av skogarna. Så krossades det positiva sambandet – så grundlades några av de problem vi har idag.

Från ekonomi till ekologi

De långa fotvandringarna i bergen har också utgjort Sunderlals främsta skolning i miljö- och utvecklingsfrågor. Genom åren har han kommit fram till en mer övergripande syn på de problem som bergsborna är drabbade av. Denna förändrade inställning har också präglat utvecklingen inom Chipko-rörelsen sedan dess inledande aktioner 1972. Från början betonade Chipko-aktivisterna framför allt ekonomiska krav.

– Vi krävde, berättar Sunderlal, att myndigheterna skulle sluta använda sig av kontraktörer för avverkning och i stället låta lokala kooperativ ta över. Vi krävde legala minimilöner för skogsarbetarna. Vi krävde stöd till de lokala kooperativen, så att de genom att få subsidier skulle kunna leverera råmaterial till småindustri i bergsdistriktet. Att skogshandlingens förädlingsindustri skulle ligga här, och inte nere på slättlandet, var en självklarhet för oss.

Myndigheterna har tillmötesgått flera av rörelsens ursprungliga krav. Systemet med privata entreprenörer har tillfälligt övergivits till förmån för bl. a. ett delstatligt **Forest Corporation**. Minimilöner betalas via detta bolag. Koncessioner erbjuds lokala kooperativ. Men eftersom den övergripande ekonomiska strukturen och skogspolitiken inte har förändrats (nya statliga regler för skogs-skötsel ska dras i det federala parlamentet i höst), och skogsministeriet fortfarande har makten i sin hand, så har dessa tillmötesgåenden inte lett till den förändring i grunden, som Chipko kanske hoppades på för tio år sedan. Inom rörelsen är man också rädd för att myndigheternas erkännande ska leda till att kraven på grundläggande förändringar trolas bort och att bybornas krav och delaktighet bara blir en krumelur i dosiermarginalen.

Sunderlal Bahuguna

För aktivisterna har detta lett till en genomgripande självrannsakan. Delar av rörelsen ställer nu än starkare krav på ekonomiska förändringar – man försöker genom konkurrenskraftiga kooperativ helt enkelt tävla på den kapitalistiska ekonomins villkor. En del av dessa kooperativa försök har varit mycket framgångsrika – inte minst därför att intressenter som Världsbanken på senare år funnit det lämpligt att just i namn av "landsbygdsutveckling med folkligt deltagande" hålla dem under armarna.

För andra grupperingar har självkritiken lett till ett ifrågasättande av det sociala och ekonomiska system, som åstadkommit bergsdistriktens kris och misär – man söker idag skapa utrymme för en alternativ ekonomi baserad på ekologiska hänsyn till människor och natur.

Vi måste tänka på längre sikt

Sunderlal Bahuguna företräder idag framför allt Chipko-rörelsens ekologiska

krav. **Men**, betonar han, det är fråga om socio-ekonomiska förhållanden, om makt och inflytande, om fördelning av resurser och inkomster.

– Det är inte så att jag numera är emot förädlingsindustri och småindustri i byarna, absolut inte. Men jag tror att den skulle vara destruktiv idag, lika destruktiv som storindustrin i städerna. Det är frågan om att prioritera, av att se lite längre än bara behovet för dagen. Just nu måste vi sluta hugga – och vi måste nyplantera så mycket vi bara orkar. Det är det viktigaste om vi vill tala om utveckling. "Utveckling" är något som måste hålla i längden – "ekonomi" någonting som gör det möjligt för oss alla att överleva i trygghet. Skyddar vi inte skogen nu, så lär vi inte ha någon råvara att basera ens den minsta småindustri på i morgon; och vilken sorts liv föreställer vi oss i övermorgon? Självklart kan man inte planera för och kräva ekonomiska förändringar utan att respektera naturen, den nödvändiga ekologiska balansen.

Alternativ-International?

Det är kontakten och livet med byborna, i Silyara och på milslånga vandringar, som uppfordrat Sunderlal att ägna sitt liv åt att skydda skogen i Himalaya och därmed allt det liv och de livsformer som är beroende av att bergsmassivet får vara ostört. Men han är inte ensam om att ha gjort liknande erfarenheter – Chipko-rörelsen är ingen unik företeelse.

– En kritisk medvetenhet växer runtom i världen. På allt fler håll försöker man skapa alternativa utvecklingsvägar, alternativa former av samlevnad. Men det motstånd vi möter är starkt och ofta hetsigt. Därför är det viktigt att vi går samman. Alla dessa enskilda människor, byar, grupper, rörelser, alla dessa som söker och provar nya alternativ: vi måste bilda en International! Ibland får vi här frågan: "Hur kan vi bäst stödja Chipko:s arbete?" Vårt svar är just detta: genom att hjälpa till att organisera en stark International av Alternativrörelser! Ni européer borde ju veta hur viktigt detta är – ni har ju arbetarrörelsens historiska framgångar att lära av. Om inte alternativrörelsen på olika håll i världen håller samman – då blir vi bara krossade av den etablerade masskulturen, då kommer vi också at drunkna i betong och cement . . .

Efter monsunens slut fortsätter Sunderlal Bahuguna sin vandring genom Himalaya.

Detta är en förkortad version av en artikel som ursprungligen skrevs för *Veckans Eko*, Alternativrörelsens tidning, som har tvingats i konkurs.

Indisk krönika

Ajit Roy

Calcutta, september 1982

Två händelser under den senaste tiden belyser de växande motsättningarna i det indiska samhället. Den ena var användningen av reguljära militärförband för att stoppa *agitationen bland Bom-bays polisstyrkor*. Den andra de *hårda lagarna* riktade *mot pressen* som snabbt drevs igenom delstatsparlamentet av Congress (I) – regeringen i Bihar. Dessa händelser utgör ett mått på desperationen hos det regerande partiet. Men *generalstrejken bland 250 000 textilarbetare i Bombay* som i skrivandets stund pågått i nio månader, och det bestämda motstånd mot presslagarna som rests av Bihars journalister, uppbackade av studenter, intellektuella och en bred folklig opinion i resten av landet är också tecken på en ny sinnesstämning hos det indiska folket.

Oro i Bombay

Bombays city såg ut som en belägrad stad den 18–21 augusti när ett Ghurkaregemente med stålhelmar och automatvapen, ja t. o. m. med rekyllösa kul-sprutor monterade på jeepar, gick i ställning på Bombays gator. De understöddes av tusentals trupper från Border Security Force och Central Reserve Police. Detta var första gången sedan självständigheten som reguljära trupper kallades in för att bistå de civila myndigheterna att upprätthålla lag och ordning. Trupperna måste flygas in.

Den 15 augusti, den 35:e årsdagen till minne av övergången av makten från brittiska i indiska händer, bar polismännen i staten Maharashtra (i vilken Bombay ligger), svarta sorgband för att protestera mot långa arbetstider, usla bostadsförhållanden, låg lön, dåliga befördringsmöjligheter och kvardröjande koloniala drag inom polisväsendet i allmänhet. Regeringen slog ner på polis-männens fackorganisation, avskedade ett stort antal poliser och arresterade deras ledare. Med hänvisning till en påhittad plan enligt vilken polismännen skulle vara ute efter att erövra vapenförrådet, avväpnades poliserna och vapenförrådet förseglades. Polismännen drog omedelbart ut på gatorna och satte igång en kampanj för *rasta roko* (stopp för all vägtrafik) och *rail roko* (stopp för all järnvägstrafik). På många ställen förenade sig omedelbart tusentals strejkande textilarbetare med dem. Dessa drev redan på egen hand en fredlig *jail*

bhara-agitation (fyll fängelserna). Medan polismännen och textilarbetarna stoppade och i några fall också skadade allmänna transportmedel som bussar och tåg, dök trasproletariatet från stadens utbredda slumområden upp på gatorna och började plundra butiker och krossa fönsterrutor. Textilarbetarna utnyttjade också tillfället för att gå till storms mot hus som tillhörde ledande fackföreningsmedlemmar inom textilindustrin. Det var deras maktpositioner och rätt att representera arbetarna som utgjorde själva kärnfrågan i strejken. De strejkande skadade inte några familjemedlemmar, men plundrade ledarnas hus.

Regeringen utfärdade utgångsförbud i staden och gav armén order att skjuta för att döda om nödvändigt. En av de demonstrerande poliserna, två fabriksarbetare och en tjuugoårig son till en textilarbetare dödades i skottlossningen och över ett hundra personer togs in på sjukhus med skottskador. Dödssiffran steg slutligen till sju. Bombay bör tjäna som exempel på den stigande temperaturen i indisk inrikespolitik.

Munkavle i Bihar

Bokstavligen på ett par minuter och utan hänsyn till oppositionens invändningar drev Congress (I)-regeringen i Bihar igenom drastiska tillägg till strafflagen för att tysta pressen. Bakgrunden var en växande irritation över tidningarnas avslöjande rapporter om ineffektivitet, korruption och hänsynslöst förtryck av landsbygdens fattiga och oberörbara, ett förtryck utövat gemensamt av de rika och polisen. Den 22 augusti blev huvudstaden Patnas journalister brutalt slagna av polisen när de gick i en fredlig demonstration till stöd för en deputation som framförde en protest mot lagändringen till delstatens guvernör. 40 journalister skadades, däribland flera chefredaktörer, och omkring 200 personer arresterades. Denna brutala attack satte igång en landsomfattande proteststorm och Patna paralyserades av en generalstrejk följande dag, den 23 augusti. Sedan dess har en kamp pågått i Bihar mellan studenter och andra intellektuella på ena sidan och delstatsregeringen på den andra. I landet som helhet svänger opinionen alltmer till stöd för motståndet mot den drakoniska lagen. Premiärminister Indira Gandhi stöder

emellertid förbehållslöst Bihar-lagen och har vänt sig mot journalisterna över lag.

Vänsterseger i Västbengalen

Vänsterregeringen i Västbengalen, baserad på en front ledd av CPI(M), blev den första kommunistledda regering som lyckats sitta hela den femåriga mandatperioden ut. Den kunde också återvända till makten med samma massiva röstsiffror och majoritet efter de allmänna valen i maj. CPI(M) självt säkrade en absolut majoritet på 174 av 284 mandat, ungefär av samma storleksordning som i förra delstatsparlamentet. Det Moskva-orienterade partiet CPI fick sju mandat och 1,8 procent av rösterna. Övriga deltagare i Vänsterfronten fick sammanlagt 57 mandat och omkring 18 procent av alla giltiga röster. Oppositionen utanför Congress-partiet, som i förra delstatsparlamentet hade 40 mandat, sopades totalt bort denna gång. Flertalet av deras röster gick till Congresspartiet (I), som mer än fördubblade sina platser och fick sammanlagt 49 mandat. De senaste valen har med andra ord inneburit en skarp polarisering mellan CPI(M), med drygt 38 procent och Congresspartiet (I) med knappt 36 procent av rösterna.

Trots sin seger går Vänsterfronten igenom en svår tid. För det första pågick i flera månader starka motsättningar mellan CPI(M) å ena sidan och regeringskollegerna Forward Bloc och Revolutionary Socialist Party å den andra om fördelningen av ministerportföljer. Vid ett tillfälle begärde samtliga ministrar från minoritetspartierna avsked ur regeringen. Krisen bildades genom en kompromiss – åtminstone tillfälligt.

Ett mera allvarligt och ständigt problem är ekonomin. Den förra Vänsterregeringen hade finansierat en stor del av sin budget genom att låna från centralbanken – Reserve Bank of India. Centralregeringen har nu satt effektivt stopp för denna form av underskottsfinansiering. Oförmögen att hitta några alternativa finansieringskällor har Vänsterregeringen tvingats skära ned sin utvecklingsbudget med 40 procent, trots att den var blygsam redan som den var. Hur regeringen ska lösa sina resursproblem inom ramen för en konstitution, som lägger alla tillgångar och all makt i centralregeringens händer, återstår att se.

KOTMALE – mera pengar trots kritik:

Saknar motstycke i svensk biståndshistoria

Efter en debatt fylld av ömsesidiga beskyllningar enades de borgerliga och socialdemokraterna i ett enigt beslut att finansiera det svenska damm- och kraftverksbygget Kotmale i Sri Lanka med ytterligare 1 088 miljoner kronor under den närmaste sexårsperioden. Däremot undgick den förra regeringen med minsta möjliga marginal (en röst) att allvarligt prickas för hur den handlagt projektet i strid mot Sveriges biståndspolitiska principer. Men kritik blev det ändå, fast i allmänt hållna ordalag och utan att det granskande konstitutionsutskottet nämnde några namn. Trots detta avvisade de numera avgångna folkpartisterna all kritik som riktats mot deras handläggning av Kotmale.

Mycket av kritiken mot den dåvarande folkpartiregeringens (1978–79) handläggning av Kotmale-projektet gäller egentligen att man snarare bedrev svensk näringspolitik i stället för biståndspolitik. I klartext: man bröt mot biståndsavtal och andra regler för hur man sköter biståndet för att kunna ta hem en jätteorder till ett svenskt företag, Skånska Cementgjuteriet. Och man frånhände sig samtidigt kontrollen över vad som egentligen hände med de svenska biståndspengarna.

Det var 1978 som Ola Ullsten och Hans Blix, vilka då var stats- resp utrikesminister, gav den lankesiska regeringen klartecken för lankesernas planer på att låta Skånska Cement bygga mångmiljonprojektet i Kotmale. Klartecknet från svensk sida gällde att Sri Lanka skulle få använda svenska biståndspengar, s k importstöd vilket innebar att den svenska biståndsmyndigheten inte skulle ha med saken att göra. Hans Blix underströk t o m för lankeserna det olämpliga att låta Sida eller den svenska riksdagen behandla projektet.

Precis som det stora Bai Bang-projektet i Vietnam på sin tid kom således Kotmale igång utan riksdagens medverkan och precis som för Bai Bang så steg kostnaderna lavinartat för Kotmale. Men till skillnad från Bai Bang så kom Kotmale igång på ett sätt som strider mot det svenska biståndsavtalet med Sri Lanka. Detta avtal, eller egentligen det s k proceduravtalet, föreskriver att projekt som betalas med svenska importstödspeng-

ar måste gå ut på anbud, men så skedde inte med Kotmale. Om detta och om projektet i övrigt har vi berättat närmare i tidigare nummer av Sydasiabulletinen (nr 4/79, 4/79, 2/80, 3/80 och 2–3/82).

Men på utrikesdepartementet ansåg man, åtminstone fram till den borgerliga valförlusten nu i höst, att proceduravtalet inte var något att ha. Det fanns nämligen inte ens med bland de handlingar som man skickade över till konstitutionsutskottet när det blev klart att KU skulle granska handläggningen av Kotmale. Inte heller ansåg sig Hans Blix ha någon anledning att komma till KU:s

förhör i frågan trots att han var en av de huvudansvariga och att han ju skött det hela "lite lösligt" enligt en välinformerad utskottskälla.

Efter att ha konstaterat att regeringsbeslutet om finansiering av Kotmale kom 1978, att det första kontraktet med Skånska Cement skrevs i januari 1979 och att den svenska riksdagen inte blev informerad om projektet förrän i januari 1980 så riktade KU:s majoritet i sitt uttalande den 29 april i år kritik mot att riksdagen blev informerad så sent, och man sammanfattar: "Enligt utskottet kunde det ha funnits skäl för regeringen att tidi-

Arbetare vid Kotmale. Foto Christian Andersson.

gare informera riksdagen om de pågående överläggningarna".

När Sydasiabulletinen frågar KU:s handläggare varför man inte tagit upp frågan om det inte var ett avtalsbrott att förbigå anbudsförandet så säger han att han inte ens sett proceduravtalet och att han inte känner till denna regel.

Den socialdemokratiska minoriteten i KU ville skärpa betänkandet och man skrev att "Regeringen bör tidigt ha varit medveten om projektets storlek. Dokumenten visar att de närmast ansvariga, statsminister Ola Ullsten och utrikesminister Hans Blix, känt till detta. I stället för att lägga förslag till riksdagen sökte de undvika riksdagsbehandling av ärendet, ..."

Utskottsminoriteten vill också rikta kritik mot att den dåvarande regeringen iklädde sig ekonomiska åtaganden (uppemot 1 miljard) gentemot Sri Lanka trots att det treåriga biståndsavtalet för den aktuella perioden bara låg på runt 300 miljoner kronor. Detta är "klara överträdelse av riksdagens beslut beträffande långsiktiga biståndsutfästelser" slutar utskottsminoriteten.

Den milda formuleringen i KU:s majoritets uttalande gjorde det möjligt för Carl Tham, biståndsansvarig i den nyligen fallna borgerliga regeringen, att svära sig fri från kritiken och beteckna det som en smakfråga om man ska informera riksdagen före eller efter det att regeringen ger klartecken till mångmiljonprojekt.

"KU:s majoritet har ju helt fritagit oss från den kritik som riktats mot vår handläggning av Kotmale", säger Tham till Sydasiabulletinen, "och det är en smakfråga om man hade kunnat informera riksdagen 1979 eller 1980. Jag anser inte att den saken är särskilt viktig."

I den efterföljande riksdagsdebatten den 11 juni kallar Ola Ullsten den kritiska Gertrud Sigurdson för att använda sig av "gnällig aggressivitet" i frågan. Ullsten menade att KU:s betänkande inte var mycket att bråka om och att "Man har gjort en ganska motiverad anmärkning, som vi naturligtvis får ta ad notam."

Både Gertrud Sigurdson (s) som Sture Palm (s) avvisade de borgerligas attityd att låtsas som det regnar, och de pekade på att såväl folk från Skånska Cement som riksdagens utrikesutskott liksom chefen för Exportkreditnämnden menat att det här varit en minst sagt egendomlig affär, ja, rentav en stor skandal.

Så togs då KU:s majoritetsuttalande med knappast möjliga marginal medan den vidare finansieringen av projektet med 1 088 miljoner kronor de kommande sex åren beslöts i en relativt stor enighet. Den socialdemokratiska linjen för Kotmale kan därmed anses vara: kritik mot de borgerliga för deras skandalartade handläggning av projektet hittills,

men ingen anledning eller möjlighet att dra sig ur de svenska åtagandena på nuvarande stadium. Socialdemokraterna vill i stället ha bättre kontroll över vad som händer med Kotmale och garantier för att inget liknande kan upprepas i framtiden. Sommarens beslut att Kotmale ska övergå från importstöd till projektstöd är därför säkert välkommet bland socialdemokrater. Därigenom får biståndsmyndigheten SIDA nu huvudansvaret för Kotmale, en uppgift som man säkert ser fram emot med mycket blandade känslor. Många på SIDA har varit mycket upprörda över det sätt på vilket miljonrullningen skett hittills till Kotmale och Skånska Cement. Och SIDA:s ledning har många gånger haft an-

ledning att ångra sitt tysta medgivande för snart fyra år sedan att inte lägga sig i Kotmale och importstödsfinansieringen av projektet. Idag finns ett "Lex Kotmale" inom SIDA, en regelsamling för importstödspengars användning i framtiden.

Så medan skattebetalarna får finna sig i att under åtskilliga år finansiera ett svenskt storföretags verksamhet i Sri Lanka liksom kostnaderna för svenska affärsbankers utlåning till projektet, finns det tid att försöka ta reda på om Kotmale är ett bra eller dåligt projekt.

Den frågan kommer i själva verket att bli nästa stora strid kring Kotmale.

Thomas Bibin

PRESSDEBATTEN:

Obesvarade frågor!

Den kanske mest initierade kritiken mot handläggningen av Kotmale publicerades i Dagens Nyheter den 1 mars under rubriken (regeringen) "Har med avsikt vilselett opinionen". Artikelförfattaren Arne Ström arbetade som ekonom vid biståndskontoret i Colombo under åren 1978/79, och han tar fram fyra allvarliga invändningar mot hur det svenska engagemanget i Kotmale kom till.

1. Det faktum att Skånska Cement anlätades för projektbygget utan föregående internationell anbudsgivning gör det mycket svårt för Sri Lanka att söka kompletterande finansiering på biståndsvillkor på annat håll.

2. Det var enbart Skånska Cementgjuteriets egna kostnadsberäkningar på 700–800 miljoner kronor som låg till grund för besluten om det svenska engagemanget. Ingen instans hade försökt att bekräfta dessa uppgifter och det kom varningar från tekniker och från Världsbanken. På 3,5 år steg kostnaderna med 300 % vet vi idag.

3. Sri Lanka ville ha Kotmale som projektstöd varigenom SIDA skulle fått hand om granskning och upphandling och fått hjälpa till i projekteringen. Hans Blix och den senast biståndsansvarige i den förra borgerliga regeringen, Carl Tham, förnekar att detta var lankesernas önskan. Men faktum är att detta avvisades av UD/SIDA som förordade och genomdrev importstöd (dvs reda pengar direkt till mottagaren utan SIDA:s medverkan).

4. De ansvariga överdriver de positiva effekterna av Kotmale. Elbris-

ten som Carl Tham pratar om beror snarast på en okontrollerad import av luftkonditioneringsapparater och energislukande hushållsapparater för hushållen i huvudstaden. Kotmales lönsamhet är också svag och Världsbanken avrådde Sri Lanka från att bygga Kotmale. Idag tror man att elkraften därifrån bara blir obetydligt billigare än ifrån ett oljeeldat kraftverk, och den kommer att kosta mer än dubbelt så mycket som elkraften i Sverige (55 resp 15–20 öre per kWh).

Denna DN-artikel besvarades aldrig. Men ett halvår senare skrev Carl Tham en lång artikel i DN där han försvarar importstödet framför allt för att det underlättar u-ländernas import. (DN 3/9). Men Tham nämner inte med ett ord problemen kring det som var på väg att bli vårt största importstödsengagemang någonsin. Men det faktum att SIDA i somras fick i uppdrag att ta hand om Kotmale i fortsättningen kan inte ses som annat än att kritiken mot den tidigare handläggningen av projektet varit befogad.

Nu blir Kotmale i stället Sveriges största projektstöd någonsin.

T.B.

importstöd: biståndspengar som mottagaren i princip får använda som han vill så länge det sker i utvecklingssyfte. En mindre del av importstödet är bundet till upphandling i Sverige.

projektstöd: ändamålsinriktat bistånd där SIDA är med och granskar och planerar varje projekt.

”Gör Afghanistan till Sovjets Vietnam”

Nyheter från Afghanistan i våra massmedia består för det mesta bara av smånotiser och de är få och opålitliga: antingen rapporterar gerillan överdrivna framgångar från Peshawar eller också lyckas USSR plantera en anka i New Dehli (utöver officiella kommunikéer). I år har det dock förekommit flera reportage i svensk press av självständiga journalister som med gerillans hjälp illegalt har tagit sig in i Afghanistan. Av naturliga skäl är deras rapportering begränsad och ensidig, men därför inte desto mindre betydelsefull.

”Jag tyckte att det var alldeles för tyst om Afghanistan i svenska massmedia. Eftersom det är en viktig fråga, bestämde jag mig för att göra någonting åt saken genom att åka dit och se mig om själv,” säger Lena Poolma, redigerare på Gnistan. Sydasiabulletinens Gerard Rikken träffade henne och Anders Sundelin, frilans-journalist, i slutet av maj i år.

SAB: Jag antar att ni inte flög direkt från Sverige till Afghanistan. Hur bar ni er egentligen åt för att ta er in i landet?

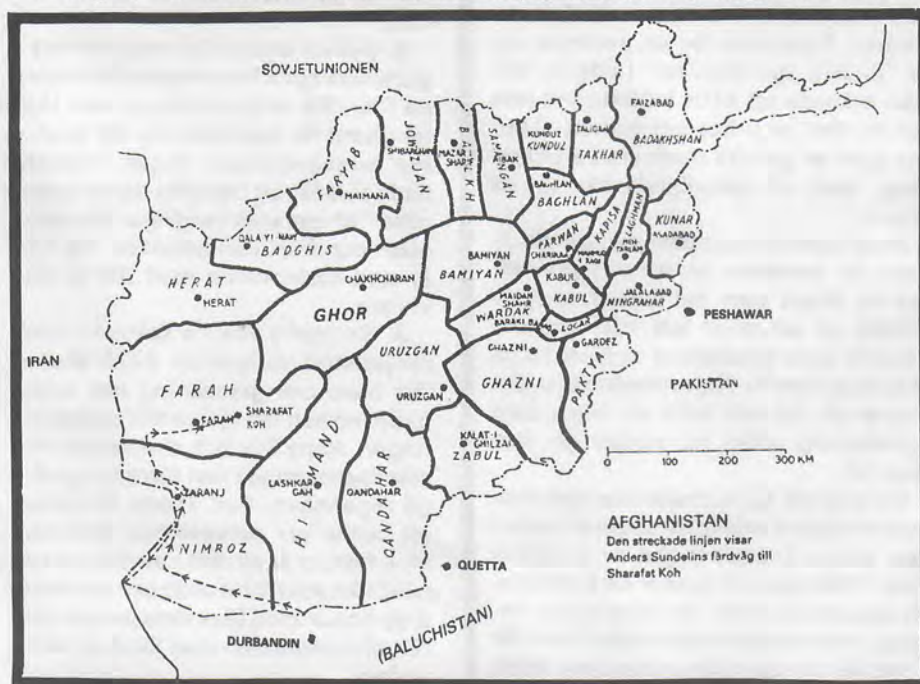
LP: Jag ville vara så mycket tid som möjligt i Afghanistan. Därför hade jag i förväg etablerat en kontakt i Pakistan, då jag åkte dit i september 1981. Men han dök aldrig upp: troligen blev han skjuten. Då var jag tvungen att hitta en annan väg in. Problemet var att vi hade förspillt så mycket tid i väntan på vår kontakt att de flesta styrkorna hade hunnit in; den stora trafiken före vintern hade avslutats. Det gick fortfarande grupper in naturligtvis, men det var svårare att med kort varsel kunna välja och haka på. Första gången försökte vi att komma in i Paktya, där det hade varit hårda bombningar p.g.a. det årliga bränslekriget. Myndigheterna ville nämligen ha bränsle in till Kabul före vintern, men den lokala befolkningen satte sig till motvärn. Alltså klädde vi ut oss (jag hade slöja på mig) och på detta vis klarade vi sex poliskontroller, men i den sjunde var de stenhårda: de kollade alla resenärer och gick igenom deras packning. Mig tvingade de in i ett mörkt ruckel. Normalt brydde de sig inte om kvinnor, men i och med att de hade hittat min reskamrat, så började de också snoka efter mig. Det slutade med att de förpassade oss på en buss som tog oss tillbaka till Peshawar.

Vi klarade oss alltså rätt hyfsat. Men den grupp som vi var med (9 gerillasoldater), åkte i fängelse för försök till människosmuggling. I fortsättningen fick vi lov att vara lite mer försiktiga: om vi skulle åka fast en gång till, då blev det

enkel biljett till Sverige. Det tog tid, men till slut hittade vi en grupp som var beredd att ta oss in till Kunar-provinsen över en mindre använd väg.

Meningen var att vi skulle gå ganska djupt in i Kunar. Men efter en vecka kom det information att det förbereddes en stor tvångsinskrivningsaktion i Kunar-dalen: det skulle komma stridsvagnar för att bilda kedja runt området, dessutom helikoptrar för att genom bombningar tvinga folk som hade sökt tillflykt till bergen, ner i dalen. Sedan skulle

stridsvagnarna rulla in och alla unga män skulle bortföras till militär tjänstgöring. Ifall det var sant, bedömde min gerillagrupp möjligheten att slinka igenom maskorna såsom ganska liten. Vi kunde inte heller korsa Kunar-floden under sådana förhållanden. Hur besvärlig den är, framgår av det faktum att ett av motståndsrörelsens främsta krav är gummiplottar för att ta sig över denna flod. Så småningom kom det fram att de ville ha bort oss från det här området innan tvångsinskrivningen satte igång. Då hade jag bara varit 10 dagar därinne...

Karta hämtad ur "JIHAD! Det heliga kriget i Afghanistan"

Beväpnade bönder – gerillasoldater – som stolt visar upp ett sönderskjutet pansarfordon på vägen mellan Kabúl och Gardez i Logardalen. Foto Börje Almqvist.

SAB: Kunde du röra dig fritt under denna tid?

LP: Ja, det kan man väl säga. Vi var inom syn- och skotthåll för en regeringsbas nästan hela tiden, men i och med att vi delade upp oss i smågrupper, bedömdes det som ganska riskfritt: från basen skjuter de inte på var och en som går i bergen, utan bara när man kommer i större grupper är det någon egentlig fara.

Sedan var det självklart att man inte fick använda ficklampor och tändstickor utomhus i mörkret vilket skulle kunna synas i basen. Man fick också på dagtid täcka över all blänkande utrustning såsom kameror. Och jag fick dra ner slöjan ett stycke över pannan, så att mina glasögon inte syntes.

Terrorbombningar

SAB: Förekom det ofta strider?

LP: Om du menar med det: strider man mot man, då är svaret: mycket sällan. Men vid två tillfällen angrep regeringsstyrkorna med stridsvagnar. Annars var den vanligaste typen av krigföring: bombningar från helikoptrar, 4–8 gånger om dagen. Man vet att gerillan inte kan skydda sig emot dem, i synnerhet inte i Kunar-dalen, eftersom man där inte har lyckats få tag i något luftvärn. De säger själva: "Ryssarna behärskar luften, men vi kontrollerar landsbygden."

SAB: Kan gerillan räkna med befolkningens odelade stöd?

LP: Vi bodde hela tiden i byarna, så vi hade ganska mycket kontakt med vanliga människor. På kvällarna diskuterade vi ofta läget. Alla verkade vara medvetna om att ryssarna var den stora fienden. Det fanns ingen rädsla för eller fiendskap mot gerillan, även om den kom till okända byar, medan alla män var borta i bergen och slogs, utan kvinnorna gick ut för att möta dem med utsträckta händer: de bjöd dem på mat och bad dem stanna över natten. Men det fanns också en viss nervositet: t. ex. tyckte några att det var obehagligt att främmande journalister kom dit och bodde i deras hem, för de var rädda för repressalier. Men ingen nekade att samarbeta i detta avseende. De flesta var inte ens oroade över detta: de ansåg det som en självklar del av deras krigföring. "Ryssarna ska inte få bestämma vem vi ska ta emot."

SAB: Efter det att du var tvungen att lämna Kunar, vad gjorde du då?

LP: Då gjorde jag ett försök att komma in i centrala Afghanistan. Jag hade redan fått en guide ordnad, och åkte ner till Quetta. Där ingrep Pakistans hemliga polis och jag blev av med guiden. Nu hade jag väldigt ont om tid, och möjligheten att hitta någon ny i Quetta och att komma in, verkade avlägsen, så jag

återvände till Peshawar. I mitten av december ifjol åkte jag tillbaka till Sverige.

SAB: Anders, du åkte samtidigt som Lena, men valde västra Afghanistan. Varför det?

AS: Egentligen ville jag till norra Afghanistan, men det visade sig vara omöjligt, för det tog alldeles för lång tid, och min tillbakaresa kunde ha kommit i fara p. g. a. snön i bergen. Då försökte jag komma till centrala Afghanistan, men det lyckades inte heller, mest p. g. a. tolkproblem. Så fick det bli västra Afghanistan. Att jag var intresserad just av de här tre områdena berodde på att ingen journalist hade varit där: på detta sätt skulle jag kunna komma med någonting nytt.

Utklädd som gerillasoldat

SAB: Var det för dig lika problematiskt att ta dig in i landet som för Lena?

AS: Nej, inte precis. Men först fick jag vänta tre veckor i Quetta. Den gerillagrupp som jag skulle åka med, hade fått problem med polisen om sina nyinköpta vapen: de saknade tillstånd att transportera dem genom landet.

Till sist åkte vi i alla fall i slutet av oktober. Baluchistan är ju väldigt speciellt, eftersom det är ganska oroligt därnere (med en underjordisk motståndsrörelse bland annat) och därför behöver man som utlänning också speciellt rese-

tillstånd för att röra sig utanför Quetta. Därför åkte jag redan från resans början utklädd som gerillasoldat med lång skjorta, vida byxor och turban. Vi åkte med minibuss först till Durbandin och togs om hand där av brahuflyktingar från Farah-provinsen. De hade kommit dit två år tidigare efter de hade fått problem med myndigheterna och blivit beskjutna. Men samtidigt är de också gerillasoldater. Det var de som till sist tog oss över gränsen och förde oss till Nimroz-provinsen som ligger i sydvästra Afghanistan.

SAB: Vilket intryck fick du av läget där?

AS: Nimroz-provinsen är ju ganska speciell. För det första finns där i stort sett bara en gerillafront som kontrollerar nästan hela provinsen förutom huvudstaden Zaranj. För det andra består ledningen övervägande av intellektuella. En av dem, Gul Muhammed, är t. ex. nationalekonom: han satt tidigare på finansdepartementet. För det tredje skiljer Nimroz sig geografiskt från övriga Afghanistan: öken och slättland till stora delar. Hos denna gerillagrupp var jag drygt en vecka, sedan åkte jag då vidare norrut.

De Hederliga Männens Berg

SAB: Vilket mål hade du då?

AS: Jag hade hört talas om en annan stor gerillagrupp som kontrollerar större delar av Farah-provinsen. De har sin bas som heter Sharafat Koh (de Hederliga männens Berg) uppe i bergen i slutet av Hindukush. Dit ville jag komma. Efter diverse äventyrligheter nådde jag den i alla fall. Det var t. ex. besvärligt med transporter och det tog lång tid. Sedan var jag i denna gerillabas några veckor. Då åkte jag ungefär samma väg tillbaka till Pakistan.

SAB: På vilket sätt tog du dig fram?

AS: Jag reste väl ungefär 60 mil in i landet, räknat från gränsen, med allt vad man kan tänka sig: kameler, åsnor, till fots, jeepar av olika storlek (både ryska och amerikanska), motorcykel, häst och en stor tysk lastbil. Bara flyg och helikopter använde jag inte.

SAB: Hur blev du bemött av befolkningen?

AS: Jag reste såpass långt och därför var jag ju väldigt beroende av byarna. En del av vägen åkte jag ensam med min tolk. Men vi behövde aldrig först kolla läget, utan vi reste direkt in i byarna. I vissa områden ställde de frivilligt upp med vägvisare och hästar. Det var helt självklart att man stödde gerillan. De här gerillasoldaterna i basen är ju själva bönder: vissa perioder åker de även hem för att hjälpa till med arbetet.

Samarbete vid fronten

SAB: Finns det något samarbete mellan olika gerillaenheter?

Det här var en gång pojkarnas hem i Zakum Chell i Logar. I slutet av juni 1982 förlorade 29 familjer sina hem när byn bombades av sovjetiska helikoptrar och Mig-jets. Foto Börje Almqvist.

AS: I västra Afghanistan finns det i stort sett tre gerillaenheter med många tusen medlemmar: Nimroz-fronten, Sharafat Koh och Heratgerillan. De tre samarbetar: deras ledare träffar varandra och man hjälper varandra på olika sätt, t. ex. med transporter o. dyl. Men det beror till stor del på att de alla tillhör samma parti: Harakat-i-ingelab som är ett nationalistiskt parti med ett moderat reformistiskt program.

SAB: Förekommer ett liknande samarbete i östra Afghanistan?

LP: Där är bilden mer splittrad, kan man väl säga. Olika partier har ett väldigt punktviss inflytande: de kan vara starka på ett enskilt ställe eller på några, men inte ett enda har kontroll över en hel front.

Å andra sidan skulle det vara felaktigt att påstå att enheten baa finns i västra Afghanistan. Det finns ett avancerat samarbete här uppe också: Pansir-dalen är ett exempel. Där har man en front som omfattar allt från folk med socialistiska ideologier av olika slag och opolitiska människor, vanliga stammedlem-

mar och fundamentalister. Så har man den berömda Nuristan-fronten; den har funnits länge och är enad och stark. Sedan pågår försök att samordna ett slags gemensamt provinsöverkommando i flera andra landsdelar, t. ex. Ghazni. Man kan säga att de är på väg till en allt större enighet, i alla fall vid fronten.

Splittring mellan partierna

SAB: Ni talar båda om samarbete i olika grad, om ökad enighet. Hur rimmar det med den bild vi har fått i väst av en oerhört splittrad gerilla?

AS: Alla som är intresserade av Afghanistan undrar över denna splittring som är det största hindret för allt stöd till gerillan där. Trots allt är de ju splittrade. Om man intervjuar en afghansk gerillaledare och frågar vilka är era stora problem, då svarar han naturligtvis: för det första vapen, för det andra splittringen. Vapen måste de få stöd med utifrån, men splittringen kan de bara lösa själva.

LP: Å andra sidan är den bild som förmedlas utåt huvudsakligen formad av stridigheter mellan de partier som har

sina kontor i Peshawar. Tidigade hade alla organisationer som slogs i Afghanistan, samma rättigheter att verka i Pakistan, men i början av 1981 erkändes bara sex av dem som legitima företrädare för den afghanska befrielsekampen. Detta har vidgat klyftan mellan de här sex och alla de andra.

SAB: Finns det också motsättningar mellan de sex erkända partierna?

LP: De här sex partierna är uppdelade i tre fundamentalistiska och tre nationalistiska, vilket är en väsentlig skillnad. (Fundamentalister erkänner bara Koranen och Sunna, dvs den muslimska traditionen, som grundval för att bygga ett fungerande samhälle. Nationalister medger behovet av en civillagstiftning vid sidan om. *red anm*) Även om de har olika ideologier, kan dock de flesta av dem samarbeta. En mycket viktigare skiljelinje går mellan Hezb-i-islami, lett av Gulbuddin Hakmatyar, och de övriga fem. Både medlemmar i de fem andra partierna och folk som är med i andra organisationer, anser att Hezb-i-islami är ett mycket stort hot mot hela befrielsekampen. De har nämligen en dubbel målsättning: dels ska de kasta ryssarna ut ur Afghanistan, dels ska de själva nå regeringsmakten till vilket pris som helst. Det finns många olika vittnesmål från byarna om hur just Hezb-i-islami lägger beslag på förnödenheter och pengar av bybefolkningen. Om hur de mördar folk eller bränner deras hus, ifall de vägrar att gå med i partiet eller att ge bistånd i form av pengar eller mat. På detta sätt vill de bygga upp reserver för att hålla igång ett inbördeskrig efter befrielsen för att själva tillskansa sig makten. Problemet är också att Hezb-i-islami, trots att man inte har någon större förankring hos det afghanska folket, har fått en konstgjord uppbackning, tack vare det faktum att detta parti får merparten av den utländska hjälp som kommer till Pakistan till förmån av de afghanska flyktingarna där.

Hezb-i-islami's särställning

SAB: Vilka motiv har den pakistanska regeringen för att särbehandla dem?

AS: Ett skäl är att Hezb-i-islami redan fanns mycket tidigt i Pakistan. I början på 70-talet försökte den dåvarande fundamentalistiska ledaren i Afghanistan sig på en kupp som misslyckades, och han avrättades, men hans närmaste män, bland dem Gulbuddin Hakmatyar, flydde till Pakistan, där man delade upp sig på olika partier: ett av dem var Hezb-i-islami. Ett annat skäl är att Zia ul-Haq efter sitt maktövertagande 1977 förbjöd alla partier förutom Jamiat-i-islami som är ett broderparti till Hezb-i-islami och naturligtvis stöder dem.

Dessutom är Hezb-i-islami ett mycket väldisciplinerat parti: det påminner starkt om ett välorganiserat kommunistiskt parti med samma organisatoriska uppbyggnad såsom celler osv, medan

de andra partierna är lite mer anarkistiska.

Det märks att de även kan förvalta sitt pund: när man besöker deras stora huvudkontor i Peshawar, tas man väl om hand. Det finns t. ex. en speciell avdelning för journalister utifrån: därför söker många av dem sig till Hezb-i-islami, eftersom de vet att detta parti kan ta dem mycket effektivt till Afghanistan. Jag var där med en amerikansk journalist och han kunde redan nästa dag åka dit.

LP: All denna publicitet förstärker Hezb-i-islami's oproportionellt stora inflytande, medan dess agerande underblåser osäkerheten bland andra landsmän: rätt nyligen sköt de ner 600 medlemmar i ett annat parti på en halv timme i utkanterna av Pansjir. På detta sätt frustrerar man också alla försök till enighet. Afghanerna själva är mycket medvetna om att ryssarna utnyttjar detta: de är väldigt skickliga i att söndra och härska. De försöker i den allmänna brokigheten av partier smuggla in gerillaorganisationer, förment islamska till och med, som arbetar för deras sak.

Gerillan mer pragmatisk

SAB: Hur ser gerillasoldaterna själva på motsättningarna mellan de olika partierna?

AS: Om man frågar dem varför partierna inte kan enas, då svarar de: "Alla vill ju bli premiärminister i det befriade Afghanistan". Det pågår en prestige-kamp mellan partiledarna helt enkelt. Om man talar om splittringen, måste man därför skilja mellan partiväsendet och gerillasoldaterna. De är mycket mer pragmatiskt inställda till det parti de har anslutit sig till. När i befrielsekampens början representanter för gerillan åkte till Iran eller Pakistan, ville de komma i kontakt med ett parti för att få stöd i form

av vapen och pengar och för att få ett språkrör gentemot omvärlden. Men man valde inte ett parti p. g. a. dess program, utan man gick efter andra kriterier: t. ex. om ett parti hade ett stort kontor, då hade det också gott om pengar. Det har hänt att folk i en och samma gerillagrupp efter ett tag upptäckte att de var medlemmar i olika partier. Men det betydde inte att man var splittrad efter politiska linjer.

En del gerillasoldater ser partierna bara som mjölkossor för att få vapen. Jag vet mindre gerillaenheter som medvetet har delat upp sig på kanske tre olika partier. Jag har också träffat gerillasoldater som hade både tre och fyra medlemskort, liksom vi har flera olika kontokort.

LP: Det är i och för sig sant att ganska många utnyttjar partierna på detta sätt, men det händer också att folk som bara av materiella skäl har valt ett parti och som *inte* bryr sig om ideologier, utan säger: "Vi är inga anarkister och vi är inga politiska idioter. Vi kräver praktik för att ställa oss för eller emot någonting," – att de så småningom har blivit tillgivna medlemmar i detta parti.

Kemisk krigföring

SAB: En mycket omdiskuterad fråga är huruvida Sovjetunionen använder kemisk krigföring i Afghanistan. Har ni hört sådana vittnesmål eller har ni själva sett någonting av detta?

LP: Det är svårt att bevisa att sådana vapen har använts, eftersom dylika kemikalier inte lämnar några spår alls efter sig eller bara under en kort tid. Men vi hittade en behållare som innehöll ett ljus pulver med samma färg som lera: jag fick det på fingrarna och det sved. Vi tog ett prov åt FOA vilket de analyserade, men de hittade inte någonting som

Att napalm används är bevisat. Här Lena Poolma med gerillasoldater vid en napalmbehållare som inte hade briserat. Foto Steven Stroud.

tydde på att det var frågan om ett kemiskt vapen; å andra sidan uteslöt de inte det heller, just p.g.a. att effekten försvinner så fort.

Men det finns många andra indicier. Nyligen har jag t.ex. fått tillgång till statistik från ett barnsjukhus i Kabul som visar att antalet barn som fötts missbildade, har ökat enormt sedan 1981. I den medföljande läkarrapporten försöker man hålla en strikt vetenskaplig linje, så man säger ingenting annat om orsakerna än att denna öknig måste bero på krigföringen. Man har också konstaterat att missbildningarna är mycket allvarigare än tidigare. Delvis kan de ha uppstått genom att mödrarna har utsatts för bombchock, men det kan inte vara hela förklaringen. Förmodligen finns det ett samband med kemiska stridsmedel, men innan man kategoriskt påstår detta, vill man undersöka det närmare. Läkarna har också undersökt ett antal patienter i flyktingläger som har drabbats av kemikalier.

Då finns det även många vittnesmål inifrån av folk som har utsatts för kemisk krigföring. 47 attacker med kemiska stridsmedel är rapporterade: de ledde till drygt 3 000 döda. Man har t.ex. hittat gerillasoldater som har legat på post, med vapen riktade mot fienden, ständöda, men utan några synliga tecken på skador. Den enda slutsatsen man kan dra, är att det måste vara någon slags gift som inte förvarnar när det kommer, verkar mycket snabbt och avdunstar omedelbart, eftersom man har hittat dem döda direkt efter ett slag.

Att den ryska armén har saneringsenheter för kemisk krigföring vid baser i Afghanistan är också en stark indikation.

AS: Personligen har jag inte sett någonting som tyder på att sådana medel används. Men jag har hört berättelser från de gerillaenheter jag har besökt, och de påminner mycket om varandra. Man beskrev två olika gaser: en gul och en mörkt blå. Också smaken på dem, när de hade slagit ner nära vatten, stämde överens.

Ovan) En så kallad f4rilsmina. Ett sovjetiskt terrorvapen som sprids ut på stigar, vägar och fält. Den dödar inte omedelbart. Den sliter bara bort foten och offret förblöder till döds om man inte får läkarvård.

(Till höger) Sammi är bara åtta år och har redan sett krigets baksida. Han är förlamad och invalid för livet. Trots det håller han humöret uppe och försöker så gott han kan med sina proteser. Foto Börje Almqvist.

Även i västra Afghanistan har man hittat folk döda utan synliga skador. Man har också påträffat gasmasker på döda ryska soldater som hade angripit gerillabasen. Det tyder på att man har använt någon form av gas, dödlig eller ej är omöjligt att avgöra.

Men kanske får vi veta mer när FN lägger fram en större rapport i september (den har inte kommit än, red anm). Bl.a. FOA har bidragit till den genom att analysera prover.

En enad front?

SAB: Hur bedömer ni chanserna att afghanerna lyckas att forma en enad front? Har de då en möjlighet att få Sovjetunionen att lämna deras hemland?

AS: Som vi har sett, beror splittringen på motsättningarna mellan parti-ledningarna. Det faktum att Afghanistan är ett land med olika stammar, olika språk, olika traditioner underlättar inte heller precis saken. Trots detta har de lyckats enas i avgörande stunder förr i tiden: engelsmännen förlorade ju tre krig mot dem. Så varför skulle de inte lyckas nu?

Men, å andra sidan, tror jag inte att det kommer att finnas en motsvarighet i Afghanistan till FNL i Vietnam inom den närmaste framtiden. Jag vet att det har förekommit viktiga försök att ena gerillan inifrån på olika sätt, även om de kanske inte var så politiskt medvetna som i FNL:s fall. Jag tror i alla fall att enheten måste komma inifrån. Men hur sådan rörelse kommer att se ut till syvende och sist, det vet jag inte. Jag kan mycket väl tänka mig att den som blir – åtminstone symbolisk – ledare för denna rörelse är Zahir Shah (kung i Afghanistan till 1973; red. anm.)

LP: Jag tror inte det. Tidigare i h (81) på den stora Jirghan (traditionellt stormöte av stamhövdingar, här av frihetskämpar: red anm) i Quetta förekom försök att ena motståndet. Då nämndes Zahir Shah som en tänkbar kandidat att leda en sådan rörelse. Då kom ingen reaktion från Rom där han lever i exil, men på sistone har han uttalat sig bl.a. för ett förslag om en politisk lösning, vilket gör många misstänksamma mot honom. Man är rädd att Zahir Shah kan vara någon slags trojansk häst: att han

kan tänkas sälja ut delar av motståndsrörelsen, att han kan utnyttjas av krafter som vill ha till stånd en finlandisering av Afghanistan.

AS: I detta avseende är vi inte överens. Själv har jag inte sett några politiska uttalanden av Zahir Shah överhuvudtaget. Jag vet att på denna Jirgha i Quetta med gerillasoldater från hela Afghanistan utsågs en delegation för att åka till Rom, där de skulle lägga fram dessa önskemål för Zahir Shah, men åtminstone när jag åkte därifrån i december, hade de inte ens lämnat landet, eftersom de inte fick tillstånd av den pakistanska regeringen att komma tillbaka efter sin mission. För övrigt satte den pakistanska regeringen stopp för denna Jirgha, eftersom den inte tycker om att det sker enighetsförsök utanför dess kontroll. An så länge behärskar den situationen genom de sex erkända partierna.

En politisk lösning?

SAB: Men tror du på en politisk lösning?

AS: Jag tror att det måste bli någon form av politisk lösning. Vilken sorts, det är frågan. En politisk lösning som bortser från gerillan, är inte möjlig. Däremot en sådan där ryssarna får lämna landet, det är annorlunda!

En militär lösning är utesluten: gerillan kan aldrig kasta ut ryssarna och de kan aldrig krossa gerillan. Ska ryssarna en dag lämna Afghanistan, då kommer det att vara i ett läge där det är politiskt omöjligt för dem att fortsätta den militära närvaron. De kommer att tvingas att lämna Afghanistan, såsom USA tvangs att lämna Vietnam.

LP: Om du säger att det var en politisk lösning i Vietnam, då håller jag med om att någonting liknande är möjligt i Afghanistan. Mengivetvis räcker det då inte med det inre motståndet, utan en yttre opinion i väst är lika viktig. Om det blir ordentligt bevisat att kemisk krigföring förekommer, då kan man i väst inte längre blunda för vad som försiggår i Afghanistan. Då kommer läget för USSR att försvåras.

SAB: Tror du att USSR ska ta lika mycket hänsyn till opinionen i väst som USA så småningom gjorde under Vietnamkriget?

LP: De har ju försökt att driva en avspänningspolitik med väst och de är rätt måna om att försöka hålla skenet uppe. Lika mycket vill de upprätthålla sitt anseende i Tredje Världen, där de utger sig för att vara dess naturliga bundsförvant. Därför är även USSR mycket känslig för yttre opinion.

SAB: Men i Vietnams fall var det hemmaopinionen i USA som spelade en avgörande roll på slutet. Någonting liknande kan väl inte inträffa i USSR?

AS: Detta är en stor nackdel för afghanerna, att de inte har något uttalat stöd inom USSR. Det finns ett tydligt missnöje, men det finns ingen möjlighet att organisera en opinion.

LP: Men även där kan man påverka opinionen! Folket i USSR hade tagit väldigt illa vid sig, om brödbristen blivit akut efter den katastrofala skörden. Men Reagan som i ord stöder kampen i Afghanistan, valde att lyfta embargot och skicka

iväg spannmål till USSR, någonting som gjorde afghanerna oerhört förbannade. De menade att här fanns en konkret möjlighet att visa solidaritet.

Lena Poolma och Anders Sundelin befinner sig båda för närvarande på nytt i Afghanistan. Tyvärr fick vi inte reda på detta förrän intervjun redigerats färdigt. Därför har de inte kunnat granska texten. Redaktionen beslöt i alla fall att publicera intervjun i befintligt skick. För möjliga sakfel är bara vi ansvariga. Av samma anledning hade vi inte deras egna bilder till vårt förfogande.

Anders Sundelin har skrivit en bok om sin resa. Den heter: *JIHAD! Det heliga kriget i Afghanistan* (Norstedts förlag).

Chipco Information Center

I samband med Bahugunas besök har ett särskilt informationskontor upprättats i Sverige. Ett sådant finns redan i England och fler ska öppnas runtom i Europa. Kontoret samarbetar nära med Föreningen Svalorna, Indien-Bangladesh Sektionen i Lund, som är Chipco-rörelsens kontaktorganisation i Sverige. Adressen är:

Chipco Information Center (Sweden)
Ivo Iliste o. Birgitta Göransson
Nensjö 2322
870 40 LUNDEVARV
Tel. 0612/320 94

KATASTROF-HJÄLP TILL AFGHANISTAN

Sida beviljade den 19 oktober Svenska Afghanistankommittén 400 000 kr för medicinsk hjälp till civila krigsoffer inne i Afghanistan. Det är ovanligt att Sida kanalisera humanitär hjälp via en solidaritetskommitté, men i detta fall finns ingen etablerad hjälporganisation att tillgå.

Tyngdpunkten i Afghanistankommitténs förslag ligger på utbildning av afghanska barfotaläkare, som sedan skall sändas tillbaka till sina byar för att upprätta små kliniker för befolkningen. Man vill också hjälpa till att bekosta ett franskt läkarlag som går olagligt över gränsen till områden där beskjutning och bombning lett till svåra skador hos civilbefolkningen.

Afghanistan-kommittén hade ansökt om drygt en miljon kronor. Sida är beredd att ge mer pengar senare, när man utvärderat insatserna. (DN 20/10)

LÄS OCH RES — för vettiga resor

N e p a l Tåg genom Indien. Vi stannar i Agra, Bharatpur och Varanasi. Vandring i Himalaya i små grupper med tolk. 20/2–26/3 och i oktober. Pris 7 480 kr.

I n d o n e s i e n Java, Bali, Borneo och Singapore. Resa på floderna och vandring mellan byar på Borneo. Vi stannar längre tid på tre platser. Två resor i sommar. 33 dagar. Pris ca 10 500 kr.

B h u t a n Vandring till berget Chomo Lhari. Det i särklass bästa tillfället att se det isolerade kungariket i

Himalaya. P g a visumregler blir priset för resan högt. Max 15 deltagare. September 1983, ca 25 dagar, varav 16 i Bhutan. Pris, ej bestämt, men kring 20 000 kr.

Priserna är justerade för devalveringen. I priserna ingår hotell, tolkar, färdledning och skatter. Endast för seriöst intresserade. Förberedande studiecirkel på vissa orter. Resegaranti.

De billigaste flygbiljetterna köper du genom mig.

Ex.

Bangkok	4 450:–
Beijing	5 995:–
Bombay	4 175:–
Calcutta	4 255:–
Dacca	4 255:–
Delhi	4 650:–
Hanoi	5 550:–
Karachi	3 980:–
Singapore	4 650:–
Tokyo	6 000:–

LÄS och RES

Christian Jutvik
tel 0764/63929
Täljö, 184 00 Åkersberga
– beställ programmet –

BANGLADESH

Militär regim i repris

Sydasiabulletinens utsände korrespondent, *Ashim Mukhopadhyay*, från Calcutta besökte i augusti Bangladesh och ger här sina intryck av den nya militärregimen och dess politik.

Mycket lite positivt har åstadkommit i Bangladesh, ekonomiskt, politiskt eller i övrigt efter den senaste militärkuppen den 24 mars i år. Militären tog över makten genom att störta den civila BNP-regeringen under president *Abdus Sattar*. Sattar, som var vicepresident under förre presidenten och generalen *Ziaur Rahman*, kom till makten efter mordet på Zia den 30 maj 1981. Han fick sin ställning som president och ledare för BNP bekräftad i det extra presidentval som hölls i november förra året.

Kupprykten

Långt före den 24 mars gick intensiva rykten om försvarsmaktens ambitioner att ta över makten. Några observatörer beskriver händelsen som en personlig maktkamp mellan den nya juntans ledare, general H M Ershad och Sattar. Men ett sådant synsätt bortser ifrån att kuppen i mars bör ses som en klimax på en utdragen rivalitet mellan militärmakten och de civila myndigheterna. Maktövertagandet blev resultatet av en noggrann taktisk och psykologisk planering.

Militären utmanade först *Sheikh Mujib* och tog makten från honom 1975. Under general *Ziaur Rahman*s regeringsperiod 1975–81 försökte oppositionella militära grupper gång på gång att störta honom, till att börja med utan framgång. Zia förblev överbefälhavare för försvarsmakten och han var framgångsrik i att politiskt utmanövrera sina motståndare. Men den dag kom då hans motståndare triumferade. Idag står det

också ganska klart att hans fall inte bara berodde på ansträngningarna från hans militära motståndare. Till dessa hade sällat sig element ur de högerkrafter som Zia själv mobiliserat och inlemmat i sitt parti, Bangladesh Nationalist Party (BNP), för att utnyttja i den politiska kampen mot Awami League, Jatiya Samajtantric Dal (JSD) och andra icke samarbetsvilliga politiska krafter. Element som han så småningom tappade kontrollen över.

Men detaljerna kring mordet på *Ziaur Rahman* förblir ett mysterium. Ryktesspridningen har inte blivit mindre av det faktum att få utanför de högsta militärkretsarna någonsin fick se liket, ja, inte ens hans fru. Framför allt är det dock fortfarande mycket oklart om eller i vilken mån som den officiellt utnämnde mördaren, general *Manzoor* och hans medhjälpare verkligen var ansvariga för mordet på Zia. *Manzoor* själv dödades lägligt under mycket mystiska omständigheter sedan han tillfångatagits av "lojala" trupper. Rättegången mot hans medhjälpare var överstökad på några få dagar och flertalet avrättades omgående. Hur som helst blev det för Zia ett sorgligt men inte oväntat slut på en imponerande militär och politisk karriär.

Den nye starke mannen

Militären hade troligen missräknat sig på den gamla och sjuke vicepresidenten *Sattar*, som med deras stöd tillträdde efter mordet. *Sattar*, stärkt av presidentvalet, ifrågasatte den aktiva roll militä-

ren krävde i landets styre. Så fick han alltså stiga åt sidan.

Frågan alla ställer sig idag är vad den nya militärregimen under general *Ershad* har att erbjuda. Generalen, som jag fick tillfälle att intervju under mitt besök, verkade intelligent, balanserad, lugn och ganska reserverad. Men dessa personliga egenskaper är naturligtvis inte tillräckliga för att rädda landet ur dess nuvarande situation eller för att säkra honom själv en varaktigare plats i det framtida politiska spelet.

En av de viktigaste frågor som jag ställde till honom under intervjun gällde när han avsåg att tillåta politisk verksamhet. *Fyra ledare. Ovan från vänster Sheikh Mujibur Rahman, Ziaur Rahman och Abdus Sattar. Nedan förste krigslagsadministratören H. M. Ershad.*

samhet i landet igen. Han svarade att detta skulle ske vid en lämplig tidpunkt och när den politiska atmosfären var väl förberedd för sådan verksamhet. Ett till intet förpliktigande svar, typiskt för en juntaledare. Man ska komma ihåg att Ershad vid sin första presskonferens lovade att återinföra politiska rättigheter inom sex månader, en tidpunkt som redan har passerats utan att några lättnader införts.

Politisk verksamhet förbjuden

Alla politiska partiers kontor stängdes i anslutning till marskuppen och de förblir alltså fortfarande tillbommade. Förbudet mot politisk verksamhet bekräftades så sent som i början av september. Överträdelse bestraffas med upp till 5 års fängelse. Dammet lägger sig över möbler och dokument och ingen vågar närma sig dem. Man kan föreställa sig politikernas patetiska situation, de som så älskade att prata och sprida feta löften omkring sig och som nu måste vara tysta på obestämd tid.

Många ledare från BNP försökte fly ur landet efter marskuppen, men deras pass har dragits in och bara ett fåtal lyckades komma iväg. Flera f. d. ministrar ur BNP-regeringen, som t. ex. Jamaluddin Ahmed, vice premiärminister, Nurul Huq, minister för sjöfart och hamnar m. fl. har dömts till fängelsestraff för korruption. Så sent som i början av september arresterades ytterligare två ex-ministrar. Också på lägre nivåer inom och utom BNP, har mängder av människor blivit ådömda fängelsestraff och deras egendom har konfiskerats. Efter militärkuppen har flera ledande personer från Awami League, JSD och andra partigrupperingar lämnat landet. En del har sedermera återkommit. Det är oklart om detta ökade intresse för utlandsresor skett med militärregimens göda minne eller ej.

Splittrade partier

Försök till politiska sammanslagningar har gjorts både av pro-sovjetiska, pro-kinesiska och islamiska partigrupperingar. T. o. m. JSD lär ha försökt sig på en sådan manöver. Det finns två bidragande orsaker till dessa försök. För det första har vissa biståndsgivare utövat påtryckningar på militärregimen att återinföra demokratiska rättigheter och ställt det som villkor för fortsatt bistånd. För det andra har också militärregimen själv uttryckt åsikten att det finns för många politiska grupperingar i landet, hela 64 stycken. Om dessa skulle få återupptaga politisk verksamhet skulle de enligt regimen skapa mera kaos än politisk utveckling. I vilket fall som helst har försöken inte lett till några resultat.

Awami League är i fullständig upplösning. Partiledaren, Hasina Wazed, Sheikh Mujiburs dotter, var vid mitt besök fortfarande i London, men ingen visste

vilket syfte. Men alla vet att hennes ledarskap är starkt utmanat av andra ledande gestalter inom partiet. Splittringen i flera och motstridiga fraktioner pågår också partiets ungdoms-, student- och bondeorganisationer. Lika illa är det med JSD och andra vänsterorienterade partier. När det gäller högergrupperna så består fiendskapen mellan de två religiösa partierna Jamaat-i-Islami och Islamic Democratic League. Kort sagt, den politiska scenen är synnerligen frustrerande för folket i allmänhet och hoppningivande för militärregimen. Det är i det ljuset man bör betrakta Ershads allt intensivare turer på landsbygden, resor och massmöten som i mycket påminner om Ziaur Rahmans metod i försöken att bygga sig en egen politisk plattform.

Press och fackföreningar tystade

Pressen är praktiskt taget tystad. Under min vistelse i Dakha offentliggjordes också en förordning som förbjöd all fackföreningsverksamhet under en treårsperiod. Överträdelse bestraffas med fängelse. "Ittehad", en ledande bengalisk politisk tidskrift, har förbjudits för att ha publicerat en artikel om byråkratins påstådda likgiltighet när det gäller att samarbeta med krigslagsadministrationen. Journalisternas begäran om förbättrade lönevillkor och deras avsikt att publicera sina krav stoppades av militärregimen. Kontrollen över såväl lokala som utländska frivilliga organisationer har skärpts kraftigt, vilket starkt försvårat arbete på gräsrotsnivå och finansieringen av sådan verksamhet.

Fattigbönder och jordlösa har mycket lite att vänta av den nya regimen. Inte minst gäller detta resultaten av den nya Jordreformkommission som regimen tillsatt och som skall lägga fram sina förslag under slutet av 1982.

Också kvinnorna möter ett något anorlunda klimat. I motsats till Ziaur Rahman, som uppmnade dem att träda fram ur hemmens isolering och delta i utvecklingsarbetet, ber Ershad dem att stanna hemma och ta hand om man och barn.

Zias reformer upphävs

Om man tittar på regimen's åtgärder hittills tycks den vara starkt inriktad på att omintetgöra eller upphäva Ziaur Rahmans insatser. En administrativ kommitté har satts upp av Ershad och har nyligen lagt fram förslag till en omfattande omstöpning av landets administration. Reformen avskaffar de existerande distrikten och lägger ökad vikt vid en lägre enhet, Thana. Både Tahant och det nya distriktet (f. d. Sub-division) kommer enligt förslaget att få lokala rådsförsamlingar utsedda i direkta val. Mera makt kommer att ges till Union Councils, den folkvalda församlingen på den lägsta administrativa nivån. Förvaltningen ska decentraliseras och mängder med centralbyråkrater ska enligt förslaget utlokaliseras till landet. Antalet tjänstemän har redan börjat skäras ned kraftigt, i ett försök att minska statsutgifterna.

Den 10 juli avskaffades i ett drag de 65 000 byrå (Gram Sarkar) som inrätta-

Jämfört med kuppen mot Sheikh Mujib 1975 var militärkuppen i mars 1982 oblodig.

des så sent som 1980 av Ziaur Rahman. Det officiella syftet med dessa råd var att mobilisera byarna i en gemensam utvecklingsansträngning och skapa större närhet mellan administrationen och landsbygdens befolkning. Gram Sarkars uppgifter skulle vara att bidra till ökad livsmedelsproduktion, alfabetisering, familjeplanering och främjande av lag och ordning. Zias politiska syfte med Gram Sarkars var otvivelaktigt att söka bygga en egen politisk bas på landsbygden, utanför etablerade institutioner och partier. Dessa byråd visade sig inte bara vara ineffektiva utan också, och knappast oväntat, mycket korrupta, och helt styrda av den lokala eliten. I deras fickor gick vetet och andra resurser som ställts till deras förfogande för utvecklingsändamål.

Lika illa har det gått för Zias andra stora slagnummer – det stora kanalgrävningsprogrammet. Tusentals kilometer gamla och nya kanaler för bevattning och dränering grävdes eller rehabiliterades officiellt under Zias regeringstid med hjälp av frivilliga krafter och statsbidrag. I själva verket har flertalet av dem visat sig vara oanvändbara, och många till och med skadliga med t. ex. överdränering som följd. Korruptionen och försnillningen var massiv och frivilligheten mer än tveksam.

Ershad har också upplöst det s. k. "Ungdomskomplexet", en organisation som skapades av Zia och fick allt större lokal ekonomisk och politisk makt under hans regim. Medlemmarnas självsvåld och arrogans hade gjort dem föga uppskattade på landsbygden. Sammantagna har Ershads åtgärder därför onekligen haft ett brett stöd, men det återstår att se vad han mera konkret har att sätta i stället för de institutioner och program han avskaffat.

Läkemedelspolitiken

Kanske det mest positiva som regimen hittills åstadkommit är den nya läkemedelspolitik som infördes i juni 1982. Läkemedelsförordningen är mycket långtgående och har blivit ett svår motgång för såväl utländska som inhemska läkemedelsfabrikanter. Striden kring den nya läkemedelspolitiken speglas i en separat artikel härintill. Kvar står frågetecknet varför regimen faktiskt införde den. En teori som verkar övertygande är att man faktiskt inte visste vad man gav sig in på. En annan att de nationalistiska krafterna trots allt varit starkare än de kommersiella.

Ekonomi på knä

Landets ekonomiska läge är mycket allvarligt, och många undrar om den någonsin går att få rätsida på. Landets skulder har snabbt skjutit i höjden och uppgår till över fyra miljarder dollar. Underskotten i betalningsbalansen bara fortsätter att växa. Regimen satsar på en snabb överföring av den förlustbringande statliga industrisektorn i privata hän-

der. Och en ekonomisk politik som ska passa Internationella Valutafonden (IMF), så att förhandlingarna om 1980 års stora IMF-lån kan återupptagas.

Inflationen är kraftig och priset på basvaror skjuter i höjden dag för dag. Antalet under fattigdomsgränsen ökar stadigt. Men trots det svåra ekonomiska läget tycks många i Dacca och andra större städer bara bli rikare. Man ser män och kvinnor köra senaste japanska bilar och handla i flotta shoppingcentra som dignar av importerade varor. Dessa människor som bara utgör några procent av befolkningen blir rikare även under dessa dagar av sträng krigsmaktslagstiftning. Och ändå undgår de varje attack eller ifrågasättande, ett fenomen som gör en mycket tveksam om militärregimens verkliga syften.

Medelklassen å andra sidan är utsatt för en svår ekonomisk press. Med ambitioner, perspektiv och begränsningar som är så typiska för deras klasskaraktär befinner de sig i ett uppenbart dilemma. Och likväl kan de för närvarande inte uttrycka sin ångslan och protest.

Utsikter inför 1983

Den popularitet som den nya militärregimen faktiskt åtnjöt alldeles efter maktskiftet har snabbt bleknat. Den ekonomiska situationen är bara en av orsakerna. Makten och pengarna korruperar snabbt även de mest ärliga avsikter. De föreslagna administrativa reformerna kan väcka betydande motstånd bland byråkratin. Enigheten inom försvarsmakten kan också allvarligt ifrågasättas.

Den korrupción som militärregimen lovade utrota har snarast tilltagit. Makt och pengar korruperar snabbt även de ärligaste avsikter. Till Ershads fördel talar att de traditionella politiska partierna under den närmaste tiden knappast kommer att kunna utgöra ett allvarligt hot mot hans maktställning. Trots det kommer framtiden att ställa stora krav på Ershads förmåga att balansera och utmanövrera sina motståndare. Och endast framtiden kan visa om Ershad i det svåra spelet blir Ziaur Rahmans överman.

Faktaruta

Sheikh Mujibur Rahman – nationalistledare, ledde Bangladesh till seger i befrielsekampen mot (Väst-)Pakistan 1971. Mördad i statskuppauugusti 1975.

Awami League – "Folkpartiet". Sheikh Mujibs politiska bas.

Ziaur Rahman – deltog på ledande ställning i den militära befrielsekampen 1971. General och försvarsstabschef. Tog över makten i den tredje militärkuppen hösten 1975. Vald till president 1978. Mördad i statskupp försök maj 1981.

Bangladesh Nationalist Party, (BNP) – Ziaur Rahmans politiska parti bildat 1978.

Jatyo Samajtantric Dal (JSD) – Nationella Socialistpartiet. Marxistisk utbyrargrupp ur Awami League, självständigt etablerat sedan 1974.

Ny stavning

Enligt ett beslut fattat nyligen av krigslagsadministrationen i Bangladesh ska huvudstaden Dacca numera stavas *DHAKA*. En stavning som mera överensstämmer med den bengaliska stavningen och uttalet. Dhaka var det alltså allt framgent.

Redaktionen beklagar att den nya stavningen inte helt hunnit slå igenom i detta nummer.

Bangladesh International Action Group – BIAG

BIAG är en organisation med lokalavdelningar i flera europeiska länder, som ägnar sig åt att samla, analysera och sprida kunskap om Bangladesh. Framför allt granskas de internationella politiska och ekonomiska krafter, inklusive biståndet, som bidrar till landets nuvarande underutveckling. Som BIAG:s kontaktorgan i Sverige fungerar Sydasienskommittén i Stockholm.

BIAG:s adress är:
BIAG
2a Brewery Road
London N7
STORBRIANNIEN

BANGLADESH

Sju bilder

De flesta bär nog med sig en djupt inrotad bild av Bangladesh. En ensidig bild av elände och uppgivenhet. Av nöd utan hopp. Av ett fåtal rika och svältande miljoner. Allt detta finns, men inte bara detta. Svårare att fånga är glädjen och styrkan. Sju bilder – sju snitt ur en mångsidig bangladeshisk verklighet.

Heldur J. Netocny fotograferade. SIDA's Bildarkiv.

Nej – inte på väg till skolan. Men med säckarna fulla av användbart avskräde. Lycka och skratt finns trots allt i övermått.

*Båten – symbol för det segerrika
Awami League-partiet och det fria
Bangladesh. Men mer än symbolisk
betydelse för de fattiga fick den
aldrig.*

*När skörden slår fel, – om mannen dör – om
jordplätten spolats bort – eller måst säljas i en
nödsituation tvingas många kvinnor söka sitt
uppehälle i städerna.*

Villor, hyreshus för medelklassen, butiker, moskéer – det byggs frenetiskt i Dhaka. Genom huvudstaden kanaliseras alla biståndspengar och det försvinner lite här – lite där. Om inte annat skapar det en del arbete.

Hur många gånger har du kastat ditt nät idag? Hur mycket fisk har du fångat? Kan du äta ris idag eller måste du nöja dig med vete? Är det sant att fisken inte går till som förr – att vattnen dör av böndernas "mediciner" och gödningsmedel?

Nya ideal för städernas över- och medelklass. Slöjan byts ut mot subtilare former av förtryck.

Vems ris planterar ni? Vad får ni betalt? Har ni arbete i morgon – i övermorgon? När ska ni räta era ryggar?

Biståndsfällan

Sten Jonsson

Bangladesh var vid självständigheten för tio år sedan förhållandevis svagt länkat till världsekonomin. De gångna årens massiva biståndsflöde har stärkt den ekonomiska integrationen och skapat ett kroniskt biståndsberoende. Biståndet har också skapat nya klassmönster och klassintressen konstateras i följande artikel som bygger på en bearbetning av en studie gjord vid det bangladeshiska Institutet för Utvecklingsforskning.

Det pakistanska arvet

När det dåvarande Östpakistan 1971 i ett blodigt inbördeskrig bröt sig ur statsbildningen Pakistan var en av drivkrafterna den ekonomiska exploatering som det ekonomiskt och politiskt dominerande Västpakistan ansågs utöva mot den östra landsdelen. Bangladesh skulle som självständig stat och med kontroll över de egna resurserna gå en gyllene framtid till mötes.

Utländskt kapital spelade däremot en obetydlig roll under den pakistanska perioden. Av industriinvesteringarna i hela Pakistan var bara 10 procent utlandsägt och merparten av dessa hade gått till Västpakistan.

I den östra delen torde utländskt kapital endat ha uppgått till 1 procent av industritillgångarna. De utländska kapitalintressena var vid 60-talets slut koncentrerade till téplantagesektorn (33 plantager), till läkemedelsindustrin, tobaksvaror, oljeraffinering och liknande, totalt ett 20-tal företag, samt till försäkrings- och bankverksamhet. Den råvara, som under förra århundradet speciellt lockat brittiska intressen, jutet, hade redan på 60-talet helt övertagits av västpakistaniskt handels- och industrikapital. Av intresse för utländskt kapital var egentligen bara de betydande gasfyndigheter som gjorts under 60-talet och där Shell investerat i utvinningsanläggningar. Användningen av gasen, liksom de begränsade industrierna för tillverkning av stål, papper, gödningsmedel m. m. låg inom den statliga sektorn.

Om man undantar det västpakistan-

ska kapitalet (som ju formellt var "inhemskt" kapital), var Bangladesh vid 60-talets början det land i tredje världen (socialistiska ekonomier oräknade) med minsta andelen utländska investeringar. Kapitalets nya internationella arbetsfördelning, som förlagt en växande del av arbetsintensiv produktion till asiatiska länder som Sydkorea och Taiwan, lämnade Pakistan i stort sett oberört.

Utgångsläget 1971

När självständigheten uppnåddes 1971 var Bangladesh följaktligen i hög grad förskonat från utländskt ekonomiskt inflytande. Dess ekonomi hade emellertid utarmats under närmare 200 år av först brittisk och sedan västpakistanisk utsugning. Det hade lett till en allt djupare fattigdom, växande underskott på livsmedel, låg intern resursmobilisering och stigande beroende av yttre resurser. Förändringarna 1959–1971 i dessa avseenden framgår av tabell 1. Medan Östpakistan 1959/60 med egna resurser hade finansierat hela det årets utvecklingsprogram, svarade utländska biståndsresurser för hälften av investeringarna 10 år senare. Brytningen med Västpakistan utsatte ekonomin för våldsamma påfrestningar, som bara i mindre utsträckning berodde på de direkta krigsskadorna. Över en natt försvann de västpakistaniska kapitalägarna och företagsledningarna liksom viktiga marknader och råvarukällor för den bangladeshiska industrisektorn.

Nationaliseringen av den moderna industrisektorn kom att innebära en finan-

siell belastning snarare än ett överskott för utvecklingsinvesteringar. Jordbruket drabbades omväxlande av torka och för mycket vatten. All egentlig beskattning av jordbruket avskaffades efter självständigheten. Inte ens de relativt sett stora jordägare som tjänade grovt på de skyhöga livsmedelspriserna bidrog till statskassan. Därtill var de alltför nära lierade med de politiska krafter som under Sheikh Mujibur Rahman lett självständighetskampen och nu bildat landets första regering.

Generöst bistånd

Att falla tillbaka på utländskt bistånd låg onekligen nära till hands och det fanns åtminstone två ytterligare skäl som gjorde valet lätt. För det första hade fördelningen av biståndskakan varit ett av de stora stridsäpplena mellan Öst- och Västpakistan. Att få ökat reellt bistånd var därför ett av målen för brytningen. För det andra väckte Bangladeshs kamp för självständighet stark internationell sympati, på vissa håll blandad med skuld känslor för att man av regionalpolitiska och strategiska skäl hade stött Pakistan under kriget. Och naturligtvis behövde man snabbt få politiskt fotfäste i en ny och ömtålig situation. Självständigheten ackompanjerades därför av mycket stora biståndsutfästelser till det nya landet. Medan de totala utbetalningarna av bistånd 1969/70, de största i landets dittillsvarande historia, hade uppgått till 320 milj US dollar, uppgick utfästelserna 1971/72 till 624 miljoner, följda av ytterligare 900 miljoner 1972/73. Tabell 2 ger

Juteindustrin var en av de industrigrenar som nationaliserades efter självständigheten.

en sammanfattning av utvecklingen under 70-talet. Utländska resurser, uttryckt i procent av bruttonationalprodukten har ökat kraftigt, och dess andel av utvecklingsanslagen har i stort sett permanentats på en extremt hög nivå, c:a 80 procent. Men tabellen visar också att biståndets realvärde sjunkit något under perioden. Den nominella ökningen av biståndsvolymen har på det hela taget endast motsvarar de stigande importpriserna. När det t. ex. gäller OPEC-länderna kan man konstatera att dessa länders bistånd, trots den mycket starka ökningen, endast motsvarar 60 procent av de ökade oljekostnaderna under perioden för en i stort sett oförändrad volym.

Det växande biståndsberoendet i nationalekonomiska termer är därför lite grand av en optisk villa. Ändå är det otvivelaktigt att det som började som ett nödvändigt, akut, katastrofbistånd och stöd till återuppbyggnaden efter kriget utvecklats till ett fenomen som trängt in i och genomsyrar hela landets ekonomiska och sociala struktur. Allt fler grupper och funktioner i samhället är idag intimt länkade till och har gjorts beroende av ett fortsatt biståndsflöde. Det är några av dessa aspekter vi ska titta lite närmare på i det följande.

Ekonomi och utvecklingsstrategi

Bangladesh har idag nått ett stadium där den offentliga ekonomin i hög grad är en återspeglning av biståndets innehåll och volym. Biståndet i dess olika former, projektstöd, importfinansiering och livsmedelsbistånd, täcker direkt eller genom de medel de genererar vid försäljning inom landet inte bara fyra femtedelar av de statliga utvecklingsanslagen. 1978/79 kom också 48 procent av samtliga löpande utgifter från skatte- och tullavgifter på importvaror. En import som till över 60 procent finansieras med biståndsmedel. Mer än 25 procent av statens driftsinkomster hänför sig alltså till biståndet. Varje nedskärning av biståndsvolymen får därför mycket allvarliga finansiella effekter på såväl drifts- som utvecklingsbudget.

Livsmedelsbiståndet, som 1979/80 utgjorde 30 procent av det totala biståndet, är av alldeles speciellt intresse i detta sammanhang. Livsmedlen (huvudsakligen vete, ris, matolja och mjölkpulver) säljs normalt till subventionerade priser via det statliga ransoneringssystemet. Det bidrar därmed direkt till statskassan, även om endast en del av det reella värdet realiserar p. g. a. subven-

tioneringen och de höga administrationskostnaderna. Ransoneringssystemet gynnar främst medelklassen i städerna, statsanställda, polis och militär och anses vara politiskt mycket svårt att avskaffa. Eftersom livsmedelsbistånd normalt inte är "utbytbar" mot andra former av bistånd (det rör sig ju väsentligen om dumpning av överskottsvaror från givarländerna), skulle en ökning av landets självförsörjningsgrad, ett viktigt utvecklingsmål, och en nedtrappning av livsmedelsbiståndet inte bara minska statsintäkterna. En högre självförsörjningsgrad skulle också ställa staten inför den dyrbara uppgiften att lokalt upphandla livsmedel för ransoneringssystemet.

Men biståndet kostar naturligtvis. Inte så mycket, ännu, i rent budgetmässiga termer, eftersom Bangladesh fått bistånd på billiga ränte- och avbetalningsvillkor. 1980 gick fortfarande bara 13 procent av exportintäkterna till sådan "skuldtjänst", och det är lågt jämfört med många andra u-länder. Men det kostar i form av snedvriden utveckling, förlösande av knappa resurser, fördröjning av nödvändiga strukturella och politiska förändringar, fortsatt och fördjupad utarmning och etableringen av parasitära och bakåtsträvande klasser och

kulturmönster. Den koppling till en exploaterande kapitalistisk världsordning som tidigare bars upp av kolonialt förtryck byggs nu dubbelt säkert in genom biståndet och dess teknologiska och organisatoriska lösningar.

Och biståndet kostar i form av politiskt och utvecklingsstrategiskt beroende. Ett exempel är de veteleveranser som USA höll inne under svälten 1974/75 för att tvinga Bangladesh att upphöra med sina juteleveranser till Kuba. Under den akuta betalningsbalanskrisen 1981 stoppade Internationella Valutafonden (IMF) fortsatta utbetalningar av en stor kredit tills Bangladesh uppfyllt en lång kravlista som avsåg allt ifrån snabbare överföring av statsindustrin i privata händer till en lägre subventionsgrad på gödningsmedel. Och ytterst är biståndsvolymen naturligtvis kopplad till graden av gillande som den sittande regimen väcker hos de olika biståndsgivarna. Islamska banker och kulturinstitut utgör därför snarare en flirt med de rika oljeländerna än tecken på en andlig förnyelse.

Utrikeshandel

Det är naturligtvis i importen som biståndet mest omedelbart återspeglas. Bistånd kan ju ytterst inte innebära något annat än ökade resurser för införsel från utlandet.

Det växande beroende av bistånd har lett till att den råvarubaserade och traditionella exporten (främst jute) svarar för en allt mindre del av importvärdet. Under perioden 1975–79 betalade exporten endast 38 procent av importen, jämfört med 118 procent 1959/60 och 74 procent 1969/70.

Medan importvolym och industriutnyttjande för tio år sedan starkt berördes av en förändring av jutepriser och exportvolym, påverkas idag i stort sett bara bönderna av sådana förändringar. En nedgång i exportvärdet skulle idag t. o. m. utgöra en grund för ökade biståndsutfästelser. En sådan situation leder uppenbarligen till mindre energiska ansträngningar att öka och diversifiera exporten. Under större press att vinna balans i sin utrikeshandel skulle naturligtvis också importen kunna skäras ner avsevärt. Detta skulle kunna skapa ökat livsrum för lokal produktion och pressa fram nödvändiga strukturella reformer.

Jordbruket och biståndet

Den senaste femårsplanen (1980–85) lägger ökad vikt vid jordbruksutveckling och livsmedelsproduktion. I stort sett samtliga projekt har en mycket hög andel biståndsstöd från olika länder. Med de begränsade möjligheter landet har att öka arealen koncentreras insatserna till att höja avkastningen och antalet

Tabell 1. Utländskt beroende i Pakistan och Bangladesh

	1959/60	1969/70	1973/74	1979/80
1. Livsmedelsimport i procent av totalt tillgängliga livsmedel	5.9	12.7	13.0	19.5
2. Internt sparande i procent av BNP	7.6	7.2	7.9	3.3
3. Utländskt resursflöde i procent av BNP	0.7	4.2	3.0	13.0
4. Exporten i procent av importen	118	74	39	30

Tabell 2. Biståndsberoende i Bangladesh

	1972/73	1975/76	1979/80
A. Utländskt resursflöde			
– i procent av BNP	6.1	6.1	13.0
– i procent av utvecklingsbudgeten	80	69	79
– i procent av importen	86	66	63
B. Utbetalt bistånd			
– nominellt värde (milj. US \$)	558	813	1 232
– reellt värde, justera för importpriser (milj. US \$)	578	415	510

skördar per år genom konstbevattning, nya utsäden och kemiska gödningsmedel.

Resultaten av dessa insatser är nära förknippade med den existerande agrara strukturen, främst den sneda jordfördelningen och den stora andelen jordlösa hushåll (som Eirik Jansen berättar utförligt om en annan artikel i detta nummer).

Inom ramen för den rådande fördelningen av jord och makt kan resultatet bara bli ett – de biståndsfinansierade resurserna, ofta starkt subventionerade, når först och gynnar mest de redan besuttna. Ett exempel är de mekaniserade pumparna, som gett upphov till en ny klass av "vattenherrar", som till ockerpriser säljer vatten till de fattigare bönderna. Vinsterna från bättre utsäden och bevattningsanläggningar ger de större jordägarna ökade resurser att köpa upp jorden från de fattiga bönderna. De statliga jordbrukskrediterna används för vidareutlåning till små jordägare, som måste skuldsätta sig kraftigt, och med stora risker, för att kunna ta del av den moderna tekniken. De senaste decenniets jordbruksutveckling har kraftigt påskyndat koncentrationen av jord och makt och utarmningen av flertalet på landsbygden. Inkomstklyftorna och fat-

tigdomen har vuxit markant som framgår av tabell 3.

Effekten på produktionen har däremot varit blygsam. De större jordägarna har som på så många andra håll på subkontinenten, visat sig vara betydligt mindre produktiva än småbönderna. Överskotten går till jorduppköp, låneverksamhet och handel. Eftersom någon skatt på jordbruket värd namnet inte existerar har mycket lite av de statliga och biståndsfinansierade satsningarna återvunnits.

Varje större produktionsökning i jordbruket skulle dessutom hotas av den stagnerande köpkraften bland landsbygdens allt fattigare majoritet.

Medan agrara reformer framstår som alltmera nödvändiga förutsättningar för både tillväxt och en rimlig fördelning av produktionen, gynnar biståndet framför allt teknologiska lösningar av jordbrukets kris. Det är lösningar som naturligtvis ligger väl i linje med givarnas egna exportintressen och som i samma mån knyter den bangladeshiska landsbygden allt tätare till det världsekonomiska systemet.

Det omfattande livsmedelsbiståndet har också återverkningar på jordbrukssektorn. Hit hör dess möjliga prisned-sättande effekt på lokala jordbrukspri-

ser, som skulle kunna påverka böndernas vilja och förmåga att öka sin produktion. Vid 1980/81 års mycket goda skördar bidrog spannmålsimporten otvivelaktigt till det kritiskt låga prisläget. Men på det hela taget har spannmålspriserna under det gångna decenniet knappast varit ogynnsamma för bönderna. Allvarigare effekter har däremot den växande importen av mjölkpulver från EG-länderna haft.

Kanske det allvarigaste resultatet av livsmedelsbiståndet trots allt är att den gör det politiskt och ekonomiskt möjligt att uppskjuta och kringgå de verkliga krafttag som måste till för att lösa jordbrukets och livsmedelsförsörjningens kris.

Industrin

Industrisektorn, och i synnerhet den nationaliserade, är den mest direkt biståndsberoende delen av näringslivet. Biståndet spelar en viktig roll i anläggningsskedet, för leverans av reservdelar, för råvaror. Biståndets betydelse avspeglas i såväl teknologival som i avsaknaden av en långsiktig strategi för en industrialiseringsprocess i riktning mot större ekonomiskt oberoende och självtillit. Idag innebär ett industriprojekt ett allt större beroende av bistånd och omvärlden, inte sällan direkt knutet till ett visst biståndsgivarland. De vinster som importfinansierad varuimport innebär för stat och en korrumpierad byråkrati har också lett till en importreglering, som inte sällan hämmar den lokala industrin. Kapacitetsutnyttjandet är notoriskt lågt.

De stora gåvorna av tormmjölk från EG har haft en negativ effekt på lokal mjölkproduktion.

Tabell 3. Inkomstfördelning och fattigdom i Bangladesh 1966–1977

	1966/67	1973/74	1976/77
1. Fördelning av inkomster på landsbygden			
– 40 % fattigaste hushållens andel	33	28	29
– 5 % rikaste hushållens andel	8.5	9.3	10
2. Andel av befolkningen under extrem fattigdomsnivå (1.805 kal) (%)	42	44	60

De stora gåvorna av tormmjölk från EG har haft en negativ effekt på lokal mjölkproduktion.

Den markanta ändringen av industripolitik efter 1975 i riktning mot en kraftigt ökad roll för det privata näringslivet är också i hög grad en återspeglning av viljeytringar från tunga biståndsgivare som USA, Världsbanken och Valutafonden. Delar av den nationaliserade industrin återförs nu i privat ägo. Ambitiösa, men hittills föga framgångsrika försök har gjorts att öppna landet för utländska industrietableringar, och en tullfri industrizon slog upp sina portar för något år sedan. Mycket gynnsamma lån och villkor erbjuds lokala potentiella industriidkare.

Nya klassmönster

Biståndet spelar en avgörande roll för utvecklingen av klassförhållanden och polariseringen i det bangladeshiska samhället.

När det gäller klassförändringar på landsbygden har redan antytts att biståndet accelererat proletariseringen och förstärkt den traditionella jordägande eliten på landsbygden. Samtidigt finns tydliga, om ännu begränsade tecken på framväxten av en mera utpräglad kapitalistisk, produktions- och marknadssinriktad jordbrukarklass. Den teoretiska debatten om produktionsförhållandenas karaktär och klassutvecklingen på landsbygden går dock hög, och faller utanför ramen för denna artikel.

Det är i andra delar av samhället som biståndet kanske tydligast bidragit till etableringen av nya klassgrupperingar och intressen.

Importagenter

Under de första åren efter självständigheten, med extrem varubrist, som gjorde smuggling och varuspekulation till det mest lukrativa sättet att tjäna pengar, frodades mellanhänder, grossister och handelskapital.

Avsaknaden av en nationell företagar-klass som kunde fylla hålrummet efter de pakistanska kapitalägarna och nationaliseringarna av industrisektorn bidrog till framväxten av en ny klass av utpräglad kompradorkaraktär, snarare än progressiva och dynamiska kapitalister. De verkligt stora pengarna kom snart att bli förknippade med rollen som agenten mellan statsapparaten och det växande biståndsflödet. Denna nya klass fungerar som kommissionärer för utländska leverantörer, som anbudsgivare för utvecklingsprojekt, som importörer och distributörer av färdiga importprodukter, eller produkter som färdigställt inom den statliga industrisektorn. Kontakter och mutor är de vanligaste metoderna.

Mest lukrativt är importhanteringen eftersom konkurrensen är obetydlig på bangladeshisk sida. Kommissionerna från exportbolagen är däremot höga, inte minst i förhållande till egeninsats och

risktagande. En agent som lyckas få en order på t. ex. gödningsmedel för 25 milj. dollar kan tjäna upp till en miljon eller mer om han kan få offerten accepterad till ett pris långt över det konkurrenskraftiga. Med en så pass konservativ beräkning som i genomsnitt 2 procent i kommission på hittillsvarande biståndsutbetalningar (minus direktupphandling via biståndsgivarna) skulle innebära en inkomstöverföring till denna klass på omkring 500–600 miljoner kronor, ofantliga summor i ett land som Bangladesh.

Det är inte bara biståndsvolymen som är avgörande för denna klass, utan också typen av bistånd. Ju mera import, desto bättre. Under åren har denna lobby aktivt och framgångsrikt motarbetat satsningar på importsubstituerande industri och påverkat teknologivalet inom olika utvecklingsprogram. Nyinköp och kvantitativ expansion har prioriterats framför underhåll och kapacitetsutnyttjande. Intressegemenskapen med biståndsgivarna är naturligtvis hög. Inkomsterna beskattas inte, och har gått till lyxkonsumtion och utländska bankkonton. Dessa vinster har tillsammans med de växande penningöverföringarna från emigrantarbetarna i Mellersta Östern bidragit till en explosionsartad utbredning av västerländskt kultur- och konsumtionsmönster. På några få år har här etablerats allt starkare intressegrupper som ställer krav på en utvecklingsmodell som kan tillfredsställa dessa nya behov.

Skum företagsamhet

En mindre del av denna kompradorklass har under senare år börjat intressera sig för industrisatsningar. Det är dock sällan eget kapital de satsar. Av alla privata industriinvesteringar sedan 1972 har statliga lån och statligt eget kapital uppgått till hela 82 procent. Huvuddelen av detta har satsats sedan 1975, då de tidigare mycket snäva restriktionerna mot privata investeringar ersattes av allt starkare uppmuntran till ett privat näringsliv. Världsbanken och Asiatbanken har spelat en avgörande roll i denna politik och större delen av de utländska resurserna i dessa mycket förmånliga industrilån kommer från dessa två banker.

För flertalet förmånstagare har det dock sällan varit fråga om att på allvar satsa på industriproduktion. Lånen har istället inneburit gyllene tillfällen att snabbt tjäna stora pengar. Metoden går ut på att etablera en mycket kapitalintensiv fabrik och förse anläggningen med gammal och starkt övervärderad utrustning, medan större delen av lånet placeras utomlands. Fabriken går inte sällan i konkurs kort tid efter invigningen och låneinstitutionerna får söka täck-

ning för lånen i de otillräckliga och oanvändbara tillgångarna. I de fall fabriken faktiskt drivs, utgör det stora importberoendet (råvaror, reservdelar etc.) en källa till återkommande förtjänster för inblandade parter. I nästan samtliga fall är sysselsättningseffekten minimal.

Och det är inge småpengar det rör sig om. Under perioden 1975–1980 beviljades 1,3 miljarder kronor i lån, och bara under 1979–80 kanaliseras 660 milj. kronor till denna välmående elit.

I de fall där företagen har mera genuina intressen i industriproduktion är de starkt avhängiga av de utländska leverantörerna. Inte sällan utvecklas de till lokala filialer för olika transnationella företag, som i sin tur ställer eller i växande grad kommer att ställa krav på landets utvecklingsstrategi.

Bonanza för konsulter

Biståndsflödet har också bidragit till etableringen av en växande klass av professionella konsulter inom olika fackområden. Hit hör t. ex. ingenjörer, ekonomer, samhällsvetare, advokater, entreprenadfirmor och transportföretag. Konsultfirmor har växt upp som svampar ur jorden och landets forskningsinstitutioner lever på uppdrag från olika biståndsorgan. Ersättningarna för biståndsuppdrag ligger mångfalt över normala löner. Både inom statsförvaltning och läroinstitutioner arbetar anställda bara deltid på sina egentliga ar-

beten och "månksensarbetar" som konsulter resten av tiden.

Central för förståelsen av det växande biståndsberoendet är naturligtvis också byråkratins roll och dess intressen i ett fortsatt högt biståndsflöde. Byråkratins makt har växt i samma mån som den offentliga och biståndsfinansierade sektorn breder ut sitt inflytande till allt större delar av samhällsekonomin. Det är ytterst inom statsapparaten som kontakten skrives, anbud godkännes, beslut om teknologi och utrustningstyper och kvantiteter fattas, tjänster tillsättes.

Det finns oändliga möjligheter att skaffa större eller mindre bitar ur biståndskakan. Det viktigaste är naturligtvis inte att en del av biståndet försvinner på vägen, även om det, och användningen av dessa pengar, är illa nog. Allvarligare är korruptionens och intresse-sammanslagningens betydelse för just strategival, projektutformning och uppbindningar till fortsatt och ökat bistånd. Import går före lokal produktion, kapitalintensiv teknologi framför enkel och arbetsintensiv, ny utrustning framför reparation och underhåll, kvantitet framför utnyttjande av installerad kapacitet, inbyggt framtida importberoende framför verksamhet byggd på egna resurser och råvaror. I dessa avseenden har byråkratin gemensamma intressen med affärshajarna och importagenterna. Gränserna mellan dessa grupper, byråkratin och den politiska eliten har blivit allt vagare.

Mycket bistånd går till moderna bevattningsanläggningar. Här en SIDA-delegation vid en nyinstallerad rörbrunn i norra Bangladesh.

Genomsyrar hela samhället

Biståndet har så genomsyrat hela samhället att det inte längre bara är den urbana eliten som har stora intressen i ett fortsatt biståndsberoende. Allt flera bönder blir beroende av subventionerade och i hög grad biståndsfinansierade insatsvaror. Inte minst via fördelningssystemet av livsmedelsbiståndet har breda grupper i samhället gjorts beroende av fortsatta leveranser. Hit hör befolkningen i de sex största städerna, arbetare i statliga industrier och andra statsanställda, studenter. Ja, t. o. m. de fattiga, dem som biståndet oftast anklagas för att aldrig nå, är i varje fall indirekt beroende av att underskottet i matbudgeten blir täckt och priserna hålls på en något så när rimlig nivå. Biståndsvete och biståndspengar används för omfattande sysselsättningsprogram som under säsonger med låg sysselsättning skapar tillfälliga inkomster för de fattiga.

Och i den andra ändan, för den politiska eliten, är det ytterst biståndet som håller den kvar vid makten. Dels genom att biståndsresurserna trots alla brister håller ekonomin hjälpligt igång, håller de stora katastroferna något så när stängna och gör det möjligt att genom spridning av favörer binda upp mera inflytelserika grupper till den politiska regimen. Dels genom att biståndet frigör resurser för att upprätthålla en repressiv maktapparat som kan utnyttjas när den bräckliga sociala väven ändock hotar att spricka.

Framgångsrikt bistånd

Att biståndet fyller fickorna på ett fåtal och samtidigt gjort betydande delar av samhället beroende av inflödet av resurser betyder inte att det bidrar till det som bistånd officiellt påstås syfta till: – att förbättra levnadsvillkoren för flertalet och bidra till en självgenererande ekonomisk utvecklingsprocess med minskande biståndsberoende. Som vi sett talar det mesta för att det i verkligheten är precis tvärtom.

Mera framgångsrikt har biståndet varit när det gällt två andra uppenbara men mindre officiella funktioner. Som vi tidigare berört har biståndet blivit den viktigaste länken mellan Bangladesh och det världsekonomiska systemet, långt viktigare än sedvanliga relationer grundade på handel, råvaruexploatering och utländska investeringar. Hittills har biståndet också otvivelaktigt bidragit till att undvika ett socialt och politiskt kaos ur vilken en radikal förändringsprocess skulle kunna uppstå, en revolutionär samhällsförvandling som allvarligt skulle hota den politiska ordningen och stormakternas intressen i området.

Japanska motorcyklar – ett nytt konsumtionsmönster för medelklassen.

Fräscha lästips om Bangladesh

Det är tyvärr fortfarande magert med svensk litteratur om Bangladesh.

SIDA:s **Landanalys Bangladesh**. (1977) har nyupptryckts, tyvärr utan uppdatering men bör alltså gå att få tag på igen hos SIDA.

En bok om **Kvinnor och Hälsa** i Bangladesh av Vibeke Jörgensen ges ut av SIDA under vintern. Nyutkommen från trycket är Stefan de Vylders:

Agriculture in Chains. Bangladesh: A Case Study in Contradictions and constraints. ZED PRESS, London 1982. Center for Udviklingsforskning i Köpenhamn ger inom kort ut ett **särnummer** av sin tidskrift "Den Ny Verden" som uteslutande handlar om Bangladesh.

Kan beställas hos:
*Center for Udviklingsforskning,
Ny Kongens Gade 9,
1457 KÖPENHAMN
Tel 1/14 57 00*

(utbytesannons)

IF -BLAD FOR INTERNATIONELL SOLIDARITET

Utges av Internationalt Forum i Århus i Danmark. IF är en anti-imperialistisk organisation utan partianknytning och är indelad i ämnesgrupper som främst arbetar med Afrika, Västasien och Latinamerika. Men man söker också täcka in andra områden, t. ex. biståndet till Bangladesh och utvecklingen i USA.

Det senaste numret, Nr 4/5 1982 ägnas temat: "Socialism i den Tredje Världen" samt Libanon/Palestina-konflikten och Falklandskriget. Pris per nummer 20:- dkr. Prenumeration för 5-6 nummer/år kostar 70 dkr och insättes lämpligen på giro 213 81 74.

Köpes hos:
**Internationalt Forum
Nörrebrogade 32 4
2200 Köpenhamn N
Tel. 00945/1 37 18 88**

Doctors
resentment

STAFF REPORTER

Twenty-five professors of
Dacca Medical College in a letter
to Bangladesh Medical Assoc-
iation (BMA) have re-
quested the government to
prepare a
the

U.S. Asks Bangladesh to Delay Ban
On Many Drugs Rated as Ineffective

Kampen mot

läkemedelsbolagen

Militärregimen i Bangladesh har i ett slag gjort vad inget annat land vågat eller kunnat göra: den har beslutat genomföra Världshälsoorganisationens rekommendationer om basläkemedel. Reaktionen från de multinationella företagen och lokala intressegrupper blev våldsamt. Regimen är utsatt för ett hårt tryck och hur striden slutligen avlöper är långt ifrån säkert, rapporterar här Sten Jonsson.

150 basmediciner

Den 12 juni 1982 utfärdade den drygt två månader gamla militärregimen i Dhaka en ny förordning om kontroll av läkemedel, "The Drugs (Control) Ordinance 1982". Förordningen, som ersätter en tidigare från 1948 förbjuder tillverkning, import och distribution av drygt 1 700 av de 4 140 läkemedel som då fanns på den bangladeshiska marknaden. Av dessa förbjöds omkring 240 stycken från september. Resten skulle inom loppet av sex till nio månader antingen vara helt bortdragna från marknaden eller omgjorda. Förordningen innehåller också detaljbestämmelser om import, tillverkning och läkemedelshandling.

De viktigaste syftena med förordningen är att avskaffa farliga eller helt onödiga mediciner och att tillförsäkra landets befolkning billiga och väsentliga läkemedel. Dessa bör i maximal utsträckning tillverkas inom landet. Den bygger i allt väsentligt på det förslag som arbetats fram av en expertkommitté tillsatt i april 1982. Utgångspunkten för kommitténs arbete har varit Världshälsoorganisationens (WHO) rekommendationer beträffande basläkemedel för utvecklingsländer. Kommittén utarbetade en lista över 150 basmediciner avpassade för bangladeshiska förhållanden. Därtill kommer ytterligare 100 mediciner att användas av särskilt kvalificerad medicinsk expertis.

I kommittén ingick ett par av landets internationellt mest kända läkare. Hit hör t. ex. Dr. Zafrullah Chowdhury, mannen bakom hälsovårdsprojektet *Folkets Hälsocenter* (se *Sydasiensbulletinen* 1/79) utanför Dhaka. Där har man sedan 1972 utvecklat en modell för hälsovård inriktad på landsbygdens och den fattiga majoritetens behov.

Hittills har någon läkemedelskontroll i egentlig mening inte existerat i Bangladesh. Medicin säljs i små privata affärer, som man numera kan hitta även på den enklaste marknad. De flesta läkare har sin egen lilla apoteksrörelse eller är på något sätt knuten till dessa medicinaffärer. Trots att affärspersonalen normalt är helt utbildad är det vanligt att patienter söker sig direkt dit snarare än att betala för ett läkarbesök. Tron på att alla krämpor kan botas med dyra mediciner breder ut sig, starkt av smart marknadsföring. Folk får fullständigt värdelösa mediciner eller helt otillräckliga doser av effektiva läkemedel för sina surt förvärvade pengar. Att tjäna pengar på medicin står i centrum, inte patienternas hälsa.

Tonic och farliga mediciner

Både *Folkets Hälsocenter* och den nya läkemedelsförordningen måste ses mot bakgrunden av hälsovården och läkemedelsförsörjningen i dagens Bangladesh. Landets hälsovårdsbudget motsvarar i genomsnitt 2,50 kronor/person och år och täcker då också kostnaderna för befolkningskontroll och familjeplanering. Huvuddelen av den går till sjukhus och annan vård i städerna. Det lilla som når fram till folket i byarna är i första hand familjeplaneringsinsatserna. Gratis och kvalificerad läkarvård är för flertalet okända begrepp.

Däremot ligger medicinförbrukningen på en förhållandevis hög och starkt växande nivå. Bangladesh konsumerar

Apotekare fungerar ofta också som läkare och skriver ut den medicin de säljer.

Multinationella läkemedelsföretag i Bangladesh

Bolag	Nationa- litet	Affärsvolym (mkr)	Ursprunglig investering (mkr)	Antal läke- medel påverk- kade av nya förfordningen
1. Pfizer	USA	60	3	19
2. Fisons	Storbrit.	42	0,15	31
3. May & Baker	Frankrike	36	1,3	22
4. Hoechst	V. Tyskland	35	0,2	23
5. Glaxo	Storbrit.	33	1,3	25
6. Squibb	USA	31	0,3	22
7. ICI	Storbrit.	15	0,6	11
8. Organon	Holland	15	0,25	21

idag läkemedel för nära 500 miljoner kronor per år, eller i genomsnitt 5,50 kronor per person. 20 procent av dessa mediciner importeras i färdigt skick. Men av alla mediciner utgörs närmare 70 procent av preparat som enligt gällande brittiska apoteksklassificering är att beteckna som terapeutiskt verkningslösa. Det rör sig om stärkande mediciner, vitamindroppar, hostmediciner och "tonics", inte sällan med en betydande alkoholhalt eller med andra tillvånjande, narkotiska medel tillsatta. Marknaden är också fylld av farliga mediciner, antingen förbjudna i flertalet västländer eller med mycket strikta regler för ordination. Hit hör t. ex. preparat innehållande *Clioquinol*, i Sverige medst känt genom läkemedlet *Entero-vioform*. Det är preparatet som givit obotliga skador i tiotusentals fall världen över, bl. a. i Japan (SMON-sjukan). 1980 importerades i Bangladesh 22 miljoner tabletter av ett liknande läkemedel av den tyska firman *Ciba-Geigy*. Vanliga är också s. k. kombinationsmediciner, som alltså innehåller flera starkt verk-samma ingredienser. Läkemedel som används med mycket stor restriktivitet i i-länderna.

Stora vinster

Och tjänar läkarna och försäljarna på det, tjänar tillverkarna ännu mer. Det finns idag 177 läkemedelsföretag registrerade i Bangladesh – flertalet lokala och mycket små. Men 80 procent av marknaden innehas av åtta utländska bolag (*Se faktaruta*). Det är dessa bolag som svarat för merparten av de fullständigt onyttiga, men mycket lönsamma preparaten. Totalförbudet av en lång rad farliga mediciner drabbar också dessa bolag.

Väl dokumenterade är också dessa bolags metoder att ta mångdubbelt betalt för ingredienser och råvaror som levereras till dotterbolagen i Bangladesh. Det pris som USA-ägda **Squibb** t. ex. betalar sitt moderbolag för antibiotikan *Teartcycline* är tre gånger högre än en lokal tillverkare betalar på den normala internationella marknaden. Att dessa bolag trots sina betydligt högre priser kan sälja sina produkter i Bangladesh beror på att man marknadsför preparaten under fantasifulla produktnamn i-stället för under s. k. generisk beteckning. Alltså en beteckning som kort och gott talar om vad medicinen faktiskt innehåller. Den nya läkemedelsförordningens avsikter att introducera basmediciner med generiska namn blir därför ytterligare ett dräpslag för dessa bolag.

De investeringar som de utländska bolagen gjort i Bangladesh är skattretande små jämfört med deras årsomsättning och uppskattade profiter. Det är ingen tvekan om att Bangladesh har varit en lukrativ marknad, en marknad som nu är stadd i snabb tillväxt. Från 1978 till

1982 fördubblades värdet av försålda mediciner och importen av färdiga mediciner, halvfabrikat och råvaror upp-gick 1980 till nästan dubbelt så mycket som hela hälsobudgeten.

Motattack

Den nya läkemedelsförordningen blev ett mycket allvarligt bakslag för dessa företag. Förordningen inte bara förbjuder en stor del av bolagens mest lönsamma produkter. Den sätter också strikta gränser för import av färdigvaror och licenstillverkning för vilken man tidigare kunnat hämta hem royalties. Men det är inte bara den bangladeshiska, i och för sig ganska begränsade marknaden som hotas. Bangladesh skulle kunna bli ett föredöme för andra u-länder och än allvarligare hota de multinationella läkemedelsföretagens intressen. Dessa bolag har redan tidigare visat klorna. Sedan *Folkets Hälso-center* för några år sedan började uppbyggnaden av en egen läkemedelsfabrik för basmedicin till mycket låga priser, har de försökt alla knep att lägga krokben för projektet. Efter starten för ett år sedan har de genom anbud på rena förlustpriser hindrat *Folkets Läkemedelsfabrik* att vinna mer än ett enda leveransavtal med staten.

Inte oväntat gick man alltså till mot-attack mot förordningen, nära lierade med lokala läkemedelstillverkare. Med sig i kampanjen fick man också en stor del av landets läkarkår, och övrig medel- och överklass. Eftersom regimen inte kunde angripas under rådande krigs-lagsförhållanden riktades kampanjen, till stor del förd i dagspressen, mot de grupper som man menade låg bakom tillkomsten av förordningen. Förordningen utmålades som ett hot mot landets hälsovård och industriutveckling. Utländsk infiltration, konspiration och antimuslimska manipulationer var slag-ord i den smutskastning som expertkommittén, *Folkets Hälso-center* och in-hemska och utländska stödorganisationer utsattes för.

Till sin hjälp har denna lobby också haft regeringarna i de multinationella företagens hemländer. Först i raden var USA:s ambassadör, som med det amerikanska biståndets dollar och vete i ryggen begärde företräde hos regimen

starke man, *General Ershad*. Och som inte gav sig förrän hon (det gäller faktisk en kvinnlig ambassadör) fått löfte om en ny kommitté som skulle granska förordningen. Flera europeiska länder med intressen i branschen, som Tyskland och Holland, har officiellt fördömt förordningen.

Den nya kommittén bestod av fem läkare och en expertpanel som bl. a. representerade de amerikanska läkemedelsföretagen och bangladeshiska tillverkare.

Den sista striden?

Alla väntade med yttersta spänning på utfallet av denna granskning. Av läkemedelsförordningens uppbackare var det få som vågade hoppas att regimen skulle kunna stå emot det enorma trycket, inifrån och utifrån. Speciellt inte som det ryktades att jantan varit starkt splittrad i frågan redan från början. Och även om regimen initiativ hyllades från många håll, även internationellt, var stödet oftast av mindre officiell art. Tystnaden från WHO:s sida har t. ex. väckt viss förundran.

Men den 6 september föll beslutet: förordningen kvarstår i allt väsentligt. Totalt hade bara 41 läkemedel från listan över förbjudna preparat återinförts, medan tiden för avveckling eller förändring av övriga läkemedel utsträcktes något.

Men striden är inte över, även om de progressiva hälsovårdskrafterna vunnit det första slaget. En smygande uttuning av den nya politiken är trots allt den troligaste utvecklingen. Också bortsett från det kommersiella trycket kan man inte bortse ifrån att förordningen infördes över en natt. Landet var i hög grad oförberett, både psykologiskt och när det gäller att leva upp till de nya reglerna för tillverkning och kontrol. Alternativen till storbolagens produkter är fortfarande outvecklade och en totalbojkott från deras sidan skulle snabbt göra läkemedelsbristen i landet akut. Tillverkningen vid *Folkets Läkemedelsfabrik* förblir en droppe i havet länge ännu. I detta läge är det viktigt att Sverige och likasinnade biståndsgivare ger den nya läkemedelspolitiken starkt moraliskt stöd och söker finna former för att stödja den genom konkreta biståndsinsatser.

Bangladeshisk landsbygd – en kamp för överlevnad

Om inte utvecklingen hejdas riskerar Bangladesh att om några årtionden uppleva en svältdöd för miljoner människor. Det konstaterar den norske socialantropologen *Eirik Jansen*, som under flera år studerat det bangladeshiska bysamhället. Artikeln är en sammanfattning av en bok som Jansen snart kommer ut med: *Rural Bangladesh – Competition for Scarce Resources*.

Foto Thomas Bibin

Knappast någonstans i världen finns så mycket fattigdom samlad på ett litet område som i Bangladesh. Ingenstans tycks framtidsutsikterna var så mörka för en stor befolkningsgrupp. I Bangladesh, vars yta är ungefär en tredjedel av Sveriges, bor idag 95 miljoner människor. Omkring 85 miljoner människor bor på landsbygden, varav 75 miljoner lever enbart på inkomster från jordbruket. Hela den areal som kan utnyttjas för jordbruk, 22 miljoner acre (1 acre = 0,4 hektar), har redan utnyttjats i flera årtionden. Vid sekelskiftet var det cirka en person per acre, idag är det drygt fyra och med den snabba befolkningsökningen (2,5 % per år) kan det år 2000 vara åtta personer per acre. Jordbruksproduktionen har inte hållit jämna steg med befolkningsökningen. FAO beräknade för några år sedan att sextio procent av befolkningen på den bangladeshiska landsbygden får mindre än 85 procent av de kalorier man behöver för att bibehålla hälsan. För tjugo år sedan bedömdes tio till femton procent av befolkningen leva i motsvarande nöd.

Många saknar jord och arbete

Äganderätten till jord är ojämt fördelad (se tabellen). Idag är omkring en tredjedel av alla familjer på landsbygden jordlösa. Ytterligare 20 procent äger högst en halv acre. En tiondel av de rikaste familjerna äger mer än hälften av jorden. Tendensen under de senaste årtiondena visar klart att en allt större del av befolkningen kommer att förlora äganderätten till sin jord, medan en liten rik

klass av bönder kommer att skaffa sig mer jord. Det är inte omöjligt att år 2000 över hälften av befolkningen i Bangladesh saknar jord, medan befolkningens rikaste tio procent äger sjuttio procent av jorden.

De flesta hushåll som saknar jordbruksland äger ett litet område på 40–50 m² där deras hus står. Där finns det plats för några fruktträd och ett litet grönsaksland. Största delen av inkomsterna kommer från lönearbete på risfälten. Lönearbete är en viktig sidoinkomst också för många bönder som äger mycket lite jord. I en del fall är den huvudinkomsten. Ungefär hälften av familjerna i Bangladesh låter varje år någon av medlemmarna ta ett lönearbete. Undersökningar tyder på att så mycket som 30–40 procent av befolkningen sett över ett år inte lyckas skaffa sig betalt arbete eller är undersysselsatta.

Myndigheterna står inför enorma uppgifter i det dystra makroperspektiv som skisserats ovan. Omfattande planer har utarbetats och utvecklingsprojekt sätts igång för att öka jordbruksproduktionen och sänka befolkningstillväxten. Denna artikel skall inte handla om de nedslående erfarenheter man har av sådana projekt. Vi ska lämna makronivån och koncentrera oss på hur fattigdomen påverkar landsbygdsbefolkningens ekonomiska strategier och kamp för överlevnad. Kunskapen om vad som händer på mikronivå är viktig för att åskådliggöra dimensionen av det mänskliga lidandet i fattigdomen. Vidare ger det en insikt om möjligheter och begränsningar vid olika handlings- och planeringsalternativ.

Fattigdomen på bynivå

Majoriteten av folket på landsbygden får inte sina grundläggande behov tillfredsställda. Basbehov som bostad, hälsovård och politiska rättigheter betraktas av de flesta människor som en lyx på en helt annan nivå än behovet av mat för att överleva. Olika studier av landsbygds-hushållen visar att 70–85 procent av en jordlös familjs inkomster går till att köpa den dagliga ransonen ris.

Dessutom går ca tio procent av inkomsten till andra matvaror som kryddor, grönsaker och någon sällsynt gång lite fisk. Det kvarvarande lilla beloppet går till kläder, mediciner, eventuell utbildning samt underhåll av och utrustning till huset av bambu. För de något bättre ställda går naturligtvis en relativt mindre del av inkomsterna till ris och därmed en större del till att täcka de övriga basbehoven. Det står emellertid klart att också relativt "rika" bönders levnadsstandard är mycket låg oavsett vilken måttstock man använder. Få relativt rika bönder har till exempel råd att köpa en transistorradio för 4–500 kr.

Det är självklart tillgången till resurser och fördelningen av dessa som bestämmer den materiella levnadsnivån för familjerna på landsbygden.

Det är först och främst storleken av en familjs jordinnehav som avgör både materiell levnadsstandard och klasstillhörighet i landsbygds-samhället. Regelbunden sysselsättning för familjens medlemmar avgör den relativa levnadsstandarderna för jordlösa och nästan jordlösa familjer.

Familjens tillgång till de knappa resurserna bestäms också av om familjen har goda "politiska förbindelser", vilka kan utnyttjas till att ge ekonomiska fördelar. Alla är indragna i kampen om de knappa resurserna. För människor som lever på svältgränsen och under mycket osäkra ekonomiska förhållanden blir möjligheten att odla den egna jorden eller skaffa sig inkomster från arbete den helt dominerande faktorn i livet. De viktigaste sociala och ekonomiska processerna som pågår på landsbygden är knutna till kampen om att behålla eller skaffa sig mer jord och kampen om att få arbete.

Kampen om jorden

Det är en rad mekanismer som bestämmer äganderätten till jorden. De allra flesta människor har fått *ärva* den jord de brukar av fadern. Varje son i en familj ärver lika mycket jord, medan en dotter kan kräva endast hälften av vad en son ärver till följd av den muslimska arvs-lagen.

Många familjer har blivit jordlösa under de senaste åren på grund av att den jordplätt de ärvt inte varit tillräckligt stor för att täcka familjens behov. Familjen har då större utgifter än inkomster och gapet där mellan täcks av lånade peng-

Jordfördelning i Bangladesh 1978

	Andel av hushållen (%)	Andel av jorden (%)
1. Jordlösa	50	
varav		
– saknar totalt jordbruksmark	– 29	0
– Näst intill jordlösa (max 0,5 acre)	– 21	
2. Icke självförsörjande (0–2 acre)	26	22
3. Medelstora, självförsörjande bönder (2–5 acre)	16	30
4. Stora jordägare	8	49
varav		
– överskottsbönder (5–10 acre)	– 5,5	23
– "godsägare" (mer än 10 acre)	– 2,5	26

1 acre = ca 0,4 hektar

ar. När lånesumman blir större måste jorden pantsättas. Den som har fått jorden i pant övertar automatiskt rätten att bruka jorden tills dess lånet har betalats tillbaka. Mycket sällan lyckas låntagaren göra detta. Om en familj måste börja täcka underskotten i familjbudgeten med lån slutar det med försäljning av den pantsatta jorden till långivaren.

De flesta hushåll som äger mindre än två acre (75 procent av familjerna på landsbygden) kan inte leva av den jord de äger. De kan ha flera olika strategier för att minska underskottet i familjbudgeten. Familjen kan söka öka avkastningen på jorden, några av familjemedlemmarna kan söka avlönat arbete, man kan försöka arrendera jorden (share-cropping) och man kan söka lån utan säkerhet i jord. Den viktigaste strategin är emellertid att skära ned konsumtionen, vilket för de flesta innebär att man lägger sig på svältdiet. Strategin tillämpas oftast av kvinnor, flickor och gamla. I stället för att äta till exempel två gånger om dagen, slopas ett av målen. Under pressade perioder kan improduktiva familjemedlemmar tvingas gå utan näringsrik mat hela dagen. Den otillräckliga kaloritillförsel vi refererade till inledningsvis återspeglar denna strategi. Genom att använda flera av dessa strategier samtidigt kan man uppskjuta pantsättning och försäljning av jorden, men till slut måste nästan alltid underskottsfamiljen sälja sin jord. En misslyckad skörd eller sjukdom kan göra det nödvändigt att snabbt ta upp stora lån. Duk-

En vanlig sysselsättning för jordlösa – att trampa cykelrikshaw.

Kampen om arbete

Tillgången till avlönat arbete är den andra viktiga faktorn för att bestämma levnadsstandarden. En jordlös familj där två eller tre av de manliga medlemmarna har arbete året runt lever i regel på en högre standard än en bonde med lite jord. Endast ett fåtal jordlösa familjer har emellertid arbete året runt. Bortsett från skördetiden är det en hård konkurrens om arbetena. Möjligheten att få ett arbete på en hård arbetsmarknad beror till stor del på vilka andra tjänster och fördelar en arbetare kan erbjuda sin arbetsgivare.

Arbetsgivaren kan erbjuda en arbetare goda anställningsvillkor om han ser att arbetaren kan ge honom "politiskt stöd" av betydelse i byn. Likaså föredrar arbetsgivaren sådana arbetare som är intresserade att låna pengar till hög ränta eller mot inteckning i jorden. De ekonomiska relationerna mellan människor blir således helt sammanvävda; möjligheten till arbete och arrende kan knytas till politiskt stöd och lånevillkor. De fattiga konkurrerar inte bara inbördes för att få arbete och arrenden. De måste också krypa för arbetsgivare och penningutlånare för att få så bra villkor som möjligt.

När underskottet i familjbudgeten blir för stor och familjen inte kan livnära alla sina medlemmar, splittras ofta till och med kärnfamiljen. Improduktiva medlemmar lämnas att ensamma kämpa för sin existens. Gamla och handikappade tvingas att tigga. Barnen flyttas

tiga familjer kan tänja en acre så att den finansierar underskottet i familjbudgeten under tio till femton år. För andra familjer som inte är lika lyckosamma och beräknande kan ett motsvarande stycke jord säljas under loppet av några år.

Marknaden för jordköp är stor, även om bara de rikaste tio till femton procenten av familjerna har ett överskott som de kan investera i jord. Endast några få av dessa har råd att köpa jorden direkt och de flesta gör det via gradvisa lån. Köp av jord betraktas som ett mycket säkrare investeringsobjekt än att investera i insatsvaror som konstbevattnings och konstgödsling för att öka avkastningen på jorden.

Vid sidan av arv och köp/försäljning av jord är tvister om äganderätten till jord ett sätt att överföra jord mellan olika familjer. Särskilt fattiga bönder kan berövas sin jord. Rika bönder skaffar sig falska dokument som säger att det var deras förfäder som ägde den jord den fattige nu brukar.

Jordkoncentrationen leder till att allt flera måste arbeta som daglönare.

över till bättre situerade familjer, där de måste arbeta för uppehållet.

Varför inte revolution?

Oavsett vilken teoretisk modell man använder när man beskriver och analyserar utvecklingen på landsbygden i Bangladesh, blir de ovan nämnda förhållandena centrala i en analys. Den misär majoriteten av befolkningen lever under skapar missnöje och ångest. Låga löner, hårda kreditvillkor och försäljning av jord ökar aggressionerna. Under sådana omständigheter frågar man sig varför inte den fattiga majoriteten gör uppror eller t o m revolution mot de livsvillkor de tvingas leva under.

På denna punkt tycks enigheten vara stor mellan marxistiska och icke-marxistiska samhällsforskare, som studerat Bangladeshs landsbygd: Klassmedvetenheten bland jordlösa och fattiga bönder är föga utvecklad. Det finns knappast en tillstymmelse till organiserade klassbaserade rörelser som kämpar mot en bestämd klassmotståndare. Nedan ska vi beskriva ett ganska vanligt "utsugningsförhållande" mellan två bönder. Den ene lånar ut pengar och köper upp jorden från den andre; han ger också säljaren av jorden arbete. De två bönderna är bröder.

Undersökningar från Bangladesh visar att bönder som "objektivt sett" suger ut varandra ofta är släkt. När jorden säljs på alltför stor skuldbörda sker detta i hälften av fallen mellan nära släktingar. Exemplet nedan är hämtat ur verkligheten och är i allt väsentligt typiskt för varför och hur jorden överförs.

TVÅ BRÖDER

— TVÅ LEVNADSÖDEN

Get på arrende. Familjen får mjölken och i bästa fall en av killingarna mot mat och husrum.

De två bröderna Eynuddin och Joinuddin ärvde vardera en acre jord från sin far. Fadern arrenderade dessutom ytterligare en acre av en rik man i byn. Denne ägde mer jord än familjen kunde bruka. Hälften av avkastningen från arrendejorden betalades till jordägaren. När bröderna delade arvet efter fadern fick Eynuddin ensam överta arrendet då han ansågs vara den duktigaste av de två bröderna.

Riset från den enda acre som Joinuddin brukade räckte bara halva året för familjen. Under den arbetskrävande skördetiden måste Joinuddin dessutom hyra in arbetskraft, då han inte hade några vuxna söner som hjälp. Hur skulle Joinuddin skaffa mat till det resterande halva året? Det första alternativet borde

vara att ta ett arbete när han inte behövde arbeta på den egna åkern. Detta var emellertid knappast en acceptabel lösning för Joinuddin. Hans släkt hade i generationer kunnat leva på inkomsterna av den egna jorden. Det skulle få klara sociala konsekvenser för Joinuddin om han blev lantarbetare.

Joinuddin gjorde stora ansträngningar för att skaffa arrendejord, men han avvisades av den rike bonden. Han vände sig då till sin bror och bad om att få låna ris och pengar av honom. Eynuddins ekonomiska situation var också pressad, men han var ändå lyckligare ställd än sin bror. Han hade två acres att bruka och han hade två halv vuxna pojkar, som kunde hjälpa honom i jordbruksarbetet. Eynuddin ansågs vara en viktig person både ekonomiskt och politiskt och lyckades därför arrendera ytterligare jord. Han kunde snart odla fyra acre. För tre av dem måste han emellertid betala hälften av skörden i arrende.

Broderliga lån

Eynuddins familj var därmed relativt självförsörjande. Genom att minska konsumtionen något kunde han låna ut ris och pengar till Joinuddin. Eynuddin förstod redan vid arvsskiftet att broderns inkomster inte skulle räcka till. Eynuddin skulle enklast kunna öka sitt jordinnehav genom att låna brodern vad han behövde och efterhand köpa upp dennes jord.

Båda bönderna har av prestigeskäl intresse av att förfädernas jord behålls inom släkten. Förhållandet mellan de båda bröderna bestämdes av konkurrens-

situationen och de motstridiga intressena, men man kan ändå inte karakterisera förhållandet som ett ensidigt kalkylerande från Eynuddins sida. När Eynuddin efter hand blev mer välbärgad gav han Joinuddin förtur när han lejde arbetskraft. Likaså var Eynuddin generös med gåvor och lån när brodern måste ha pengar till sina döttrars hemgift. Å andra sidan fick Eynuddin pant- och brukningsrätt till jorden så snart lånen vuxit till en viss storlek.

Joinuddin fick också erbjudande om lån från andra och rikare bönder. Dessa lån var på bättre villkor. Bland annat kunde Joinuddin få behålla brukningsrätten till den pantsatta jorden. Joinuddins dilemma var emellertid att så snart han sålt jorden till en rik bonde, skulle han inte längre vara intressant för denne. Joinuddin skulle då inte få någon hjälp.

Förlorad status

Joinuddin höll sig därför till sin bror. Gradvis under en femtonårsperiod tog

han upp lån, pantsatte sin jord för att senare sälja den till sin bror. Efterhand som Joinuddin blev fattigare, blev han tvungen att ge upp sina krav på "respektabel staus". Han blev i andras ögon en vanlig lantarbetare. Hans hustru och ogifta döttrar tog kortvariga arbeten hos rikare familjer. Med uppgivet krav på respektabel status fick familjen nya möjligheter till arbete. Underskottet i familjebudgeten blev därmed mindre. Joinuddins nedgång skedde gradvis under en femtonårsperiod. Eftersom han sålde jorden till sin bror kunde han påräkna viss hjälp på ålderdomen från Eynuddin.

Eynuddin hade under samma period ökat sitt jordinnehav. Förutom sin brors jord har han efter hand köpt upp ytterligare 1,5 acre från fattiga bönder, och äger idag således 3,5 acres. Den ene sonen har fått utbildning och fick nyligen arbete som poliskonstapel i Dhaka. Han sänder varje månad hem pengar till fadern, som använder dem till att köpa upp mer jord.

Storleken av jordinnehav är ett utslag av den ökade ojämlikheten mellan bröderna, skillnaden i bostad och levnadsvillkor är ett annat. Liksom nästan alla andra bröder på landsbygden i Bangladesh bor de på samma tomt.

När de etablerade separata hushåll, bodde de i var sin bambuhydda. Idag har Eynuddin ett stabilt byggt hus med plåttak. Inomhus har han stolar och sängar. Nästan varje dag äter familjen lite fisk eller kött till riset. Familjemedlemmarna har relativt bra kläder och sönderna får utbildning. Joinuddins hus som ligger några meter från Eynuddins bostad, har förfallit. De enda möbler han äger är några bambumattor att sova på om natten och ett par enkla pallar. Maten är dållig och när familjen saknar inkomster svälter man. Joinuddins familj övertar de slitna kläderna från Eynuddins familj. Ingen av sönderna har fått fullborda folkskolan.

Därför inte revolution

Vi frågade tidigare varför inte de fattiga gör revolution. Historien om Eynuddin och Joinuddin ger ett svar på den frågan. Även om exemplet inte behöver vara typiskt för alla exploateringsförhållanden, framkommer ändå några förhållanden som är viktiga att ta med när man analyserar social och ekonomisk utveckling på landsbygden i Bangladesh. Det går inga klara skiljelinjer mellan jordlösa och fattiga bönder å den ena sidan och rika bönder å den andra. Merparten av den "objektiva utsugningen" äger rum mellan bönder vars levnadsstandard inte skiljer särskilt mycket. Ofta tycks det vara tillfälligheter och individuella förhållanden som gör det möjligt för några familjer att öka sitt jordinnehav, medan andra måste sälja sin jord. Det är svårt för familjer på väg nedåt i hierarkin att identifiera en bestämd klassmotståndare. Även om lantarbetarna och de som säljer jord upplever förtryck och utsugning, finns det knappast några organisationer på landsbygden där de gemensamt kan föra fram sina intressen och krav. För de modiga arbetare och bönder som kämpar emot utsugningen finns det också omedelbara och effektiva sanktioner: förlust av möjligheten till arbete, arrende och att låna pengar. Få fattiga vågar ta upp kampen när konsekvensen blir att familjens existens hotas.

Framtiden

Vad kommer att ske på landsbygden i Bangladesh under de närmaste årtionde-

na? Några viktiga tendenser tycks vara klara: jordbruksproduktionen kommer inte alls att kunna följa befolkningsökningen; antalet arbetslösa inom jordbruket kommer att öka väsentligt; möjligheterna till sysselsättning utanför jordbruket är små. Givet att stat och förvaltning förblir i huvudsak desamma som idag, kommer man inte att genomföra någon jordreform. De redan rika kommer att dra störst nytta av myndigheternas politik.

Perspektivet för landsbygdsbefolkningen är skrämmande i ljuset av dessa utvecklingstendenser. Ständigt fler familjer kommer att få allt större underskott i sin hushållsbudget och därmed bli tvungna att sälja sin jord. En långt större del av befolkningen än nu kommer att sakna både jord och arbete. Dagens samhälle tycks ha omfördelningsmekanismer – bl a välgörenhet – som innebär att några få procent av befolkningen kan klara sig, trots att de saknar inkomst av jord eller arbete.

Vad kommer att ske när den permanenta jord- och arbetslösa delen av befolkningen ökar till tio eller tjugo procent av befolkningen? Hur kommer då mekanismerna för överföring från rika till fattiga att fungera? Om de negativa prognoserna slår in och nuvarande fördelningsmekanismer på landsbygden inte klarar uppgiften, ter sig den framtida situationen dystrare och långt mer dramatisk än den år 1943, då 1,5 miljoner människor svält ihjäl och 1974 års, då flera hundra tusen dog av svält. Det är svårt att finna historiska eller framtida paralleller, vad gäller omfattningen i det som kan ske för en så stor befolknings-

grupp i ett litet land.

I ett sådant perspektiv ter sig en u-hjälp på 0,5 eller 0,7 procent av i-ländernas BNP fördelad på alla u-länder som obetydlig. Alla erfarenheter visar att u-hjälpen stärker och befäster ställningen hos de redan rika i städerna och på landsbygden i Bangladesh. En helt annan kvalitet och kvantitet på hjälpen måste till, liksom helst en annan struktur på samhället i Bangladesh, om man ska undvika en svältdöd för miljoner år 2000.

Krig mot nöd

Den engelska organisationen *War on Want* har i många år stött *Folkets Hälsocenter* och har aktivt bidragit till uppbyggnaden av *Folkets Läkemedelsfabrik*. *War on Want* var en av de många utländska organisationer som särskilt drabbats av kampanjen mot den nya läkemedelspolitiken. *War on Want* samlar nu pengar till en konsumentupplysningskampanj till försvar för läkemedelspolitiken.

Vill du vara med och stödja en progressiv läkemedelspolitik och bättre hälsa för det fattiga flertalet i Bangladesh – sänd då ett bidrag till:

War on Want, 467 Caledonian Road, London N7 9BE, Storbritannien

Från *War on Want* kan man också beställa den nytänkta och mycket läsvärda skriften: *Underutveckling Bangladesh: 225 years of British involvement*. Pris Pund 1.95.

Indien – om samhället och befolkningsproblemen

Tidigt detta år kom *Erland Hofsten* ut med ytterligare en bok, "Indien – om samhället och befolkningsproblemen" (Norstedt 1982). På 70 lättlästa sidor pressar författaren in beskrivning och analys av detta väldiga lands samhällsstruktur och utvecklingsproblem och av dess befolkningsituation. Hofsten är Sveriges mest intressanta demograf, genom att han inte – som annars är kutym inom ämnet demografi – isoleerar ämnet från den politiska, sociala och ekonomiska verklighet människorna lever i. Han söker, i denna bok liksom i alla andra han skrivit, att förstå befolkningsproblematiken i ljuset av de samhälleliga faktorer som bestämmer människors födelse och död.

För den, som önskar en lättfattlig introduktion till Indien och en pedagogisk överblick över dess koloniala historia och över de motsättningar som råder i samhället idag, rekommenderas boken. Den rekommenderas även för de, som önskar få en inblick i ämnet u-landsdemografi och för de inkrökta ljushuvuden

vid diverse universitet, som tror sig kunna och förstå demografi, men inget förstått.

Auktoriteter har inte alltid rätt och det finns även en del i denna skrift som kan ifrågasättas. Min allvarigaste kritik är att författaren nästan helt förbigått massteriliseringarna och undantastillståndet 1975–77 och de politiska effekter detta fick. Dessa händelser i Indiens politiska och demografiska historia sätter spår i den framtida utvecklingen.

I bokens avslutning säger Hofsten att de fattiga befinner sig i majoritet, de blir allt fler, deras styrka ligger i deras stora antal, och när de blir medvetna om sin styrka kommer de att revoltera. "En ny social ordning är nödvändig, och det enda sättet att åstadkomma en sådan tycks vara genom det tryck som folkökningen bland de nu undertryckta åstadkommer" (sid 75). Javisst, nödvändigheten av en ny och genomgripande social ordning är så självklar att det knappast behöver påpekas. Likaså att en sådan reform eller revolution endast kan ini-

tieras underifrån. Men vilket är nästa steg, hur skall denna nya sociala ordning se ut, hur skall den leda till omfördelning av reurserna med ett minimum av våld och utan att landets ekonomi brakar samman totalt? Hur skall en förstärkning av de s. k. horisontella mot-sättningarna undvikas, t. ex. nationella konflikter inom Indien samt konflikter mellan olika grupper av förtryckta människor (jfr svårigheterna i Kina under 40-talet och urartningen av revolutionen i Etiopien under 70-talets andra hälft). Det senaste decenniets politiska utveckling i u-länderna har visat hur maktlösa de utarmade och totalt förtryckta människorna är, när de ställs mot den etablerade statens maktmedel. I land efter land ser vi hur "hotet från den fattiga majoriteten" stimulerar vansinnet i regeringspalatsen. Djävulen har just nu tagit sin boning i Tel Aviv, men hans rörlighet är imponerande.

Lars Bondestam

Insändarreplik

Christian Wigardt:

"Ni har slaktat min artikel!"

I *Sydasiensbulletinen* 3/81 (resenummer) publicerade vi en artikel av C W: *En trip i Asien* i vilken han bl a påstod att *inget land och ingen kultur i Asien någonsin har prisat haschet på samma sätt som vår kultur har gjort spriten till det enda accepterade sättet att berusa sig på.*

I SAB 4/81 påpekade Hammett Murphy i en insändare att redan i *Rig Veda* prisas cannabisbruket som en direkt religiös-extatisk upplevelse, och att han ofta har bjudits på cannabis i Sydasiens av människor från alla samhällslager.

I en replik, daterad den 22 mars, skriver C W bl a: "... *Sydasiensbulletinen* ringer mig i aug. -81 och frågar om jag vill medverka i ett resenummer. Javisst. Jag skickar in artikeln 'En flummig resa till Asien eller ett försök att avliva några myter'.

Över telefon får jag småningom reda på att häftiga diskussioner pågår bland red. medlemmarna. Somliga anser den för positiv gentemot droger.

Det är det sista jag hör innan jag ger mig av på en reportageresa till bl a Algeriet och Marocko.

Hemkommen finner jag min artikel

stympad, fräntagen alla nyanser, publicerad i *bulletinen*. Samt Hammett Murphys påhopp i nr 4/81.

Mycket av Murphys invändningar beror just på att artikeln är stympad. Och, hör och häpna, det han reagerar starkast mot är att artikeln 'dumt och arrogant utdömer folken i Sydasiens för sina rusmedel'! . . .

Om Murphy och andra efterlyser nyanser i mina skrivelser om droger i *Asien* tycker jag att ni ska läsa min bok 'Möten i Asien – ur en ung luffares dagbok' (Prisma 1980).

Sen kanske vi kan diskutera. Jag tänker inte diskutera utifrån en artikel som slaktats. . . .

Sydasiensbulletinens Skåne-redaktion som var ansvarig för detta nummer, svarar: "Vi gjorde den mycket kraftig redigering av C W:s artikel, eftersom originalet inte var tryckbart. Hade C W inte befunnit sig i Afrika, hade vi naturligtvis kontaktat honom innan hans nedskurna hjärtebarn gick i tryck. Vi missade att ange att artikeln var kraftigt förkortad, vilket hade varit på sin plats."

PS: Vi har utrymmesbrist. . . Originallet är spårlöst försvunnet!

Red.

Reguljärflyg till lågpris!

KARACHI

CALCUTTA

BOMBAY

DELHI

BANGKOK

Adr: Skanstorget 2
411 22 GÖTEBORG

”ytligt, godtyckligt, okritiskt”

Indien i stort och smått. Ett u-land under 30 år 1950–80. Av Samuel Strandberg i samarbete med Margareta Strandberg. Esselte studium 1982.

Samuel Strandberg är lärare och folktopartistisk kommunalpolitiker i Stockholm. År 1955 gjorde han en näringsgeografisk studie av byn Luvarsal i Gujarat i västra Indien, och sedan dess har han regelbundet besökt byn med några års mellanrum, intervjuat byborna och dokumenterat förändringar.

Strandbergs första bok om Luvarsal kom ut 1971 och hette *Luvarsal – indisk by i utveckling* (Forum). Den är en ganska grundlig beskrivning av byn och innehåller också en mängd intervjuer med bybor. Någon djupare analys av byns utveckling finns inte, och inte heller någon övergripande diskussion om de problem författaren tar upp. Men boken gör inte heller anspråk på att ge någonting allmängiltigt utan är just en skildring av en by – och en by som enligt författaren själv ”i flertalet avseenden ligger klart över den officiella statistikkens medelvärden för den indiska landsbygden”. Är man medveten om den begränsningen kan *Luvarsal* hjälpa till att levandegöra åtminstone vissa aspekter av indiskt byliv.

Strandbergs nästa bok om Indien heter *Indisk vardag* (Forum 1976) och är betydligt mera anspråksfull – och mindre trovärdig. Författaren ägnar sig fortfarande mest åt Luvarsal och beskriver de förändringar som skett där 1955–74. Han koncentrerar sig på jordbruket, utbildningen, familjeplaneringen och attitydförändringar rörande bl. a. kastgränser och bydemokrati. Strandberg klarar aldrig varför han valt just dessa frågor, och han analyserar varken förändringarnas orsaker eller deras konsekvenser. Ägandeförhållandena och deras förändring analyseras t. ex. inte. Inte heller förklaras sambandet mellan Luvarsals utveckling och det som hänt (politiskt och ekonomiskt) i delstaten och i Indien som helhet.

Om redan skildringen av Luvarsal känns godtycklig så blir den tendensen ännu tydligare i bokens övriga kapitel. Där beskriver Strandberg 8 byar som han besökt under några dagar i början av 1975. Byarna är till synes slumpvis utvalda, ligger i olika delstater och har helt olika förutsättningar. Den bild Strandberg fått vid sina personliga besök i byarna kompletteras av inläst material från olika källor. Resultatet blir en

uppradning av ”faktauppgifter” utan inbördes samband eller analys, samt intervjuer med personer från respektive by. Den ostrukturerade beskrivningen gör det mycket svårt att jämföra de olika byarna. Men min största invändning är, att man inte kan göra anspråk på att ha förstått en bys problem eller struktur efter att ha varit där i 4–5 dagar. Därför är det inte heller seriöst att okritiskt publicera sådana intryck i en bok som ger sig ut för att förmedla kunskap och förståelse.

I sin senaste bok, *Indien i stort och smått* (Esselte Studium 1982) tar Samuel Strandberg, i samarbete med Margareta Strandberg, på sig en uppgift som definitivt är för stor. Boken har ambitionen att beskriva utvecklingen i Indien sedan självständigheten på det nationella planet och att genom exempel belysa hur livet i byarna har förändrats. Ingendera lyckas – och är det möjligt i en liten, bildrik bok på 144 sidor?

Författaren klarar ingenstans vem boken är skriven för och redovisar inte heller någon utgångspunkt eller angreppssätt som förklarar hur han har valt ut vilka frågor som ska behandlas. Resultatet blir en pyttipanna där godtyckligt utvalda ”fakta” och sifferuppgifter får ersätta analys och helhetssyn. Strandberg lägger stor vikt vid formella och institutionella frågor, medan konflikter och spänningar inom samhället knappast berörs. Den statliga planeringen med vidhängande statistik ges mycket utrymme, liksom de politiska partierna och deras valresultat, men nästan aldrig försöker Strandberg besvara frågan ”varför?”.

Några exempel:

- Undantagstillståndet 1975–77 beskrivs som en författningssänlig åtgärd vars program ”inte var särskilt revolutionärt / . . . / men gav intryck av beslutsamhet och handlingskraft”. Handlingskraft till förmån för vem? kan man fråga sig, men den frågan tar Strandberg överhuvudtaget inte upp.
- Under rubriken ”Urbanisering” beskrivs bostadssituationen i några av storstäderna. Vi får siffror på lägenhetspriser och bostadsbyggnadsplaner – men ingen analys av varför storstäderna växer som de gör.
- På mindre än en sida behandlas ”Fack och storfinans i Indien”. Där

meddelas bl. a. antalet fackföreningar i Indien. Däremot får man förgäves leta efter en analys eller ens en tabell över näringslivets struktur och befolkningens sysselsättning.

I bokens andra häft återvänder Strandberg till Luvarsal och ytterligare 4 av de byar som behandlats i *Indisk vardag*. Utvecklingen i byarna beskrivs genom en mängd siffror: Antal lågstadieskolor, motorfordon, postkontor, dieselpumpar . . . Men skildringen av byarna är till stor del gammal skåpmat. Många intervjuer finns med även i de tidigare böckerna, och t. o. m. bilder och bildtexter är hämtade därifrån utan att detta anges. Den bild av en levande, om än otypisk by som förmedlas i *Luvarsal* är nu helt urvattnad, något som märks inte minst i intervjuerna.

Ett exempel:

I *Luvarsal* presenteras en person som ”Pampen, storbonden”, hans kastillhörighet, samhällsställning och ekonomiska situation redovisas och sedan följer en flera sidor lång berättelse om hans liv. I *Indien i stort och smått* presenteras samma man bara med förnamn. I gengäld förekommer han ganska många gånger – i korta ”intervjuer” där texten är klippt direkt ur *Luvarsal*. Ett sådant förfaringsätt visar att författaren inte har något nytt att komma med. Tvärtom rensar han bort sådan information som kunde ha bidragit till läsarens förståelse.

Indien i stort och smått är alltså ingen bok jag kan rekommendera. Den utgår från en utsagd syn på ”utveckling” som någonting kvantitativt och konfliktfritt, och den visar en mycket okritisk tilltro till både officiella uppgifter och andra källor. I stället för att försöka analysera det indiska samhället har Strandberg skrivit en ytlig och dåligt genomarbetad bok där mängden av sifferuppgifter försvårar läsningen utan att bidra till förståelsen. Urvalet av fakta och ämnesområden ter sig helt godtyckligt, och i många fall blir uppgifterna rent missvisande genom bristen på sammanhang och perspektiv. En sådan bok tillför ingen kunskap – snarare bekräftar den läsarens vanföreställningar om Indien. Och det kan väl inte vara meningen?

Karin Fridell

NEPAL:

Oro på många håll i landet

förekom i april och maj månad: strejker inom juteindustrin i södra Nepal, studentagituation med åtföljande arresteringar (speciellt riktade mot den mest aktiva organisationen, All Nepal National Independent Students Union) och ingripanden mot politiska träningsläger, organiserade av det förbjudna Congress-partiet. (Nepal Press Digest)

Val till 4 050 by- och stadspanchayat

hölls 11–17 maj över hela landet. Valen tycks generellt ha gått lugnt till, fast rapporter om oegentligheter också förekommit. De hölls på grundval av allmän rösträtt och obegränsat antal kandidater, förändringar introducerade till detta val. Valdeltagandet var dock lågt, på många håll under 50 %.

(N P D 24/8)

Gurkha-deltagandet i Falklandskriget

ledde till häftig debatt i den lokala pressen i juni. Krav på avskaffande av rekrytering av Gurkha-soldater blandas med insikten att man ej har råd med detta; man erkänner också att britterna under gällande avtal (1947) har rätt att utnyttja trupperna på det sätt de gör. (N P D)

B P KOIRALA DÖD, 68 år gammal:

Han dog den 21 juli i Kathmandu efter en hjärnblödning, sedan han under senare år i omgångar vårdats för cancer. Koirala var ledare för det förbjudna nepalesiska Congress-partiet. 1959 blev han landets hittills enda demokratiskt valda regeringschef, men han avsattes redan året därpå av kungen och fängslades. Senare gick han i politisk exil i Indien, varifrån han inte återvände förrän 1977.

Processionen genom Kathmandu till Pashupatinath, där han kremerades, var den mest imponerande huvudstaden upplevt i modern tid. Den formade sig till en väldig politisk manifestation till minne av den man som var det enda riktigt samlande namnet inom oppositionen mot de traditionalistiska krafterna. (N P D 26/7)

'En odemokratisk lag'

kallade oppositionen det förslag som Rastriya Panchayat, landets parlament, godkände den 8 augusti. Den ger regeringen rätt att upplösa landets panchayats och andra församlingar efter eget gottfinnande. (N P D 16+23/8)

Krav på regeringens avgång

framfördes av många delegater till Rastriya Panchayat under en debatt om den allvarliga inflationen och den akuta matbristen i landet den 22 augusti. Surya Bahadur Thapa, regeringschef sedan ett år tillbaka, reagerade dock ej på dessa krav, vilket satte principen att regeringen skall vara ansvarig inför parlamentet starkt på prov. (N P D 30/8)

INDIEN:

Gräl i Gandhi-dynasti:

Maneka Gandhi, änka efter Indira's yngsta son Sanjay, tvingades den 29 mars att lämna premiärministerns bostad, tillsammans med sin två år gamle son. Anledningen var att hon hade talat på ett möte, vilket Sanjay-anhängare i Uttar Pradesh hade organiserat för att diskutera genomförandet av hans politiska program. Sedan Indira Gandhi har utnämnt sin äldsta son Rajiv till 'kronprins', har de känt sig åsidosatta. Troligen kommer många att gå över till det nya parti som Maneka planerar att bilda. (India Today, 15/4+15/10)

Delstatsvalet i Kerala

den 19 maj vanns av United Democratic Front i vilken Congress (I) ingår som det största partiet. Den fick 77 säten i delstatsparlamentet, medan den CPI(M)-ledda Left Democratic Front fick 63. Valresultatet kan knappast ses som en Congress-(I) vinst (CPI-M förblir större), utan som en stor framgång för de partier som spelar på motsättningarna mellan olika kaster, religioner och befolkningsgrupper; de vann 35 av UDF's platser och 4 av LDF's. De fick stöd av Bharatiya Janata Party, Congress (I) största rival på det nationella planet.

Valet hade blivit nödvändigt sedan den vänsterkoalition som kom till makten 1980, förlorade sin majoritet i slutet av förra året. Den UDF-regering som med hjälp av överlöpare tog över, kunde bara hålla sig kvar vid makten 79 dagar, varpå Presidentstyret infördes. (India Today 15/6)

Gandhi-man ny president:

Den 25 juli svor Giani Zail Singh sin ämbetsed som landets sjunde president. Han är den första sikh som bekläder denna post och utnämningen kan ses som ett försök att lugna sikher som kräver större autonomi.

Zail Singh har tidigare varit regeringschef i Punjab under undantagstillståndet, då han var nära lierad med Sanjay Gandhi. Efter Congress (I) valseger 1980 blev han inrikesminister.

Bedömare fruktar att Zail Singh's lojalitet till Indira Gandhi ytterligare ska urholka presidentämbetets syfte: att stå över alla partier. Denna urholkningsprocess sattes igång av Zail Singh's företrädare Ahmed (som undertecknade 1975 proklamationen av undantagstillståndet) och Reddy. (India Today 15/7+15/8)

Fem kastlösa höggs ihjäl

i Ayyapuram, en liten by i Tamil Nadu, och 50 hus totalförstördes, då 2 000 hinduer, tillhörande olika kaster, stormade den. I flera byar i området förekom liknande sammandrabbningar: på en vecka dödades sammanlagt nio personer och mer än 500 hus brändes.

Anledningen är att kastlösa, som i detta område utgör mer än hälften av befolkningen, har börjat organisera sig och att de samarbetar med muslimer. Ifjol gick där tusentals kastlösa över till Islam. (India Today 15/7)

Flera kapningar av sikh-extremister:

Ett Indian Airlines plan på väg till Lahore kapades den 4/8 av en sikh-extremist, men vägrades att landa där. Planet återvände till Amritsar, där kaparen gav sig. Samtidigt lät mer än 1 000 personer sig arresteras i protest mot häktningen av nära medarbetare till en religiös ledare.

Bakgrunden är krav på större autonomi för Punjab; man vill också att Amritsar förklaras som helig stad.

Den 20/8 genomfördes ännu en kapning, men denna gång dödades kaparen sedan han hade överrumplats av en passagerare. (India Today 31/8+15/9)

SHEIKH MOHAMMAD ABDULLAH DÖD, 77 år gammal:

Sheikh Adbullah, lejonet av Kashmir, dog den 8/9 efter en hjärtattack. Hans hälsa hade varit dålig sedan en första attack i juni. Han hade under nästan 40 år varit Kashmirs obestridda ledare. Farooq, hans son, hade redan före hans död utnämnts till arvtogare och tog omedelbart över som regeringschef. (India Today 15+30/9)

Indira Gandhi besökte Moskva

i september och förklarade att "USSR drar tillbaka sina trupper från Afghanistan, så snart annan utländsk inblandning upphör." USSR lovade att hjälpa till med utbyggnaden av den offentliga sektorn. De erbjöd henne också en atomreaktor, men de kräver insyn, vilket Indien inte går med på.

De sovjetiska ledarna varnade Indira Gandhi att Pakistans förslag till icke-angreppspakt var en rökridd, avsedd för att få avancerade vapen från USA. (India Today 15/10)

PAKISTAN

Ett sovjetiskt lockbete

i form av ekonomisk hjälp har Pakistan inte nappat på. Villkoret var att man skulle inta en mer dämpad hållning gentemot Afghanistan. Redan förra året erbjöd Sovjets ambassadör Pakistan hjälp med utbyggnaden av Guddakraftverket, med utvinning av landets betydande bauxit-reserver och med oljeledning. (Far Eastern Economic Review 12/3)

Lärare demonstrerade i flera städer:

den 18 mars tågade 20 000 lärare genom Lahore och krävde högre löner. "Ge oss bröd, ej Islam", var en av deras paroller.

Sex dagar senare fick polisen använda batonger, tårgas och vägspärrar för att stoppa 25 000 lärare som demonstrerade i Peshawar.

Den 9 april sympatistrejkdade omkring 100 000 statsanställda lärare i Sindh för att stödja sina kolleger i resten av landet. (FEER 2+16/4)

60 kvinnor demonstrerade

utanför Karachis TV-station för att protestera mot ett program i vilket en välkänd islamsk lärare hade uppmanat landets kvinnor att ge upp sina karriärer och stanna hemma. (FEER 2/4)

110 vänsterstudenter arresterades

den 23 april i Lahore, sedan de hade attackerat kontoret för de två ledande regeringstidningarna.

En *generalstrejk* för tidningsanställda utlystes dagen därpå. (FEER 30/4)

Ett andra kärnkraftverk ska byggas

i Chashma, 24 mil sydväst om *Islamabad*, uppger talesmän där. På en penningbrist och upprördhet i väst över Pakistans kärnvapenprogram har man legat lågt med planerna i sex år. Men det ökade energiunderskottet och de höga oljepriserna sporrar regeringen att sätta igång dem nu.

Chashma kommer att kosta ca 12,5 miljarder svenska kronor, men ska i gengäld spara in 1,2 miljoner ton olja varje år. Kärnkraftverket byggs troligen av ett spansk företag på entreprenad vilket tar minst 8 år.

"Vi ska skriva under icke-spridningsavtalet, så fort Indien har undertecknat", säger regeringstalesmän. (FEER 24/9)

Dödsstraff för regeringsfientliga aktiviteter infördes den 28/9 efter en våg av politiska mord och sabotage. (FEER 1/10)

AFGHANISTAN

Tre sovjetiska soldater släpptes

av den afghanska gerillan och flögs till Schweiz i början av juni. Detta skedde efter 21 månaders förhandlingar mellan alla motståndsansatser och det *Internationella Röda Korset* (ICRC) i Peshawar. ICRC hoppas att fler sovjetiska fångar kommer att släppas i utbyte mot tillfångatagna afghanska frihetskämpar. ICRC vill också öppna ett kontor i Kabul inom kort och få tillträde till fångelser. (FEER 4/6)

Svåra förluster led Sovjetunionen

och regeringsstyrkorna, då de försökte att förstöra gerillafästet i Pansjir-dalen. De drog sig tillbaka den 4 juni.

Gerillan där hotar Bagram-flygbasen och vägen från Kabul till USSR. (FEER 18/6)

Används kemiska vapen (också) av gerillan?

Den sovjetiska nyhetsbyrån Tass påstår att 'kontra-revolutionärer' i en by nära Bamian kastade en handgranat som exploderade i ett moln av vit rök; regeringssoldaterna där drabbades av kvävningsanfäll. Man hittade ett granathölje med texten: "Tillverkad i England på beställning av USA".

Tidigare har framför allt USA beskyllt USSR för att använda sig av kemiska stridsmedel mot civilbefolkningen. (DN 4/9)

"Karmals regim infiltrerar motståndsrörelsen" uppgav premiärministerns avhoppade talesman. De har sänt ut 45 000 infiltratörer över hela landet och bland afghanska flyktingar i Pakistan och Iran för att bryta ner deras motstånd och enighet genom att spela på stammotsättningar. (DN 13/9)

FN:s generalsekreterare besöker Kabul,

Islamabad och Teheran i november för att understryka sin oro över situationen i Afghanistan. Vid sidan av Mellanöstern stod den högst på agendan, då han besökte Moskva i september. (FEER 24/9)

60 människor dödades

den 21/9 i sovjetiska flyganfall i Paghman-provinsen enligt västerländska diplomatiska källor i Islamabad. (FEER 24/9)

Röda kors-grupp utvisad av Kabul:

Den afghanska regeringen har beordrat en ICRC-delegation på fyra man (bl a en läkare) att lämna landet. Gruppen kom till Kabul den 14/9 för att undersöka förhållandena i huvudstadens största fängelse, men fick bara ett tillfälle att besöka detta. (DN 11/10)

INDISKA OCEANEN

Mauritius kräver USA-basen Diego Garcia

Vänsterseger i junivalen på Mauritius har inneburit att landet nu kräver tillbaka atollen *Diego Garcia* där USA under det senaste decenniet byggt en av sina viktigaste militärbaser i världshaven (Se *Sydasiabulletinen nr 1/78*). Enligt tidskriften *Strategic Review* är det den näst viktigaste av USA:s alla militärbaser i världen.

Vänstern tog 60 av 62 platser i Mauritius' parlament, och man driver nu en internationell kampanj för att riva upp det föregivet orättfärdiga avtal mellan England och USA som innebar att *Diego Garcia* avskiljdes från Mauritius för att bli en USA-bas. Atollens befolkning tvingades iväg och den betecknas nu som "obebodd". "Vi har köpt och betalt ön, så det är helt en bilateral fråga mellan Mauritius och England", säger officiella källor i USA. (FEER 30/7)

SRI LANKA:

Regeringen vägrar träffa Amnesty

En delegation från Amnesty besökte Sri Lanka den 31/1 till 9/2 i år med ett löfte att få träffa regeringen och bli diskutera de kränkningar av de mänskliga rättigheterna som rapporterats under 1981. Men delegationen fick inte träffa någon regeringsrepresentant under sitt besök, och Amnesty har nu skrivit till president Jayewardene och uttryckt sin oro över dessa kränkningar, vilka för fortsatt också under den tid delegationen besökte Sri Lanka. (*Amnesty-bulletinen nr 3*)

Korruptionen kräver nya "offer"

En ny kulmen i kampanjen mot korruptionen i Sri Lanka nåddes den 11 maj i år då en minister, *E L Senanayake*, i den liberalkonservativa UNP-regeringen begärde sitt avsked. President Jayewardene har också gjort en del omöbleringar på lägre nivå inom några departement, och det är uppenbart att UNP är oroat av alla korruptionsanklagelser. Undersökningar pågår dessutom mot flera UNP-medlemmar av parlamentet. Ännu har dock inga avgörande domar uttalats och de kritiska rösterna har inte tystnat. (FEER 21/5)

"Tamil Tigers" gripna i Madras

Flera lankesiska terrorister tillhöriga den s k Tamil Tiger-rörelsen greps i maj i Madras, Indien. Gripandet skedde efter det att två oeniga fraktioner gjort upp i en eldstrid utanför ett café då en medlem dödades. De övriga greps i en vägspärr, enligt Madras-polisen.

En av de gripna är 28-åriga Prabhakaran som ingår i tigrarnas ledning. Prabhakaran är en av de mest efterspanade i Sri Lanka, och det påstås att han har 18 mord och två bank-

rån på sitt samvete sedan han blev terrorist för tio år sedan.

Tamil Tigers tycks fortfarande vara aktiva trots att Sri Lankas statsledning flera gånger dödförklarat rörelsen. Tigrarna har tvärtom intensifierat sina aktiviteter efter rasoroligheterna i Sri Lanka i oktober förra året.

Man tror nu att ca 100 Tamil Tigers opererar från den syndiska delstaten Tamil Nadu, men än så länge har inga utlämnats till Sri Lanka. (*India Today, 30/6*)

Ännu ett undantagstillstånd

President *Junius Jayewardene* utfärdade ännu ett undantagstillstånd den 31 juli sedan muslimer och singaleser drabbat samman i staden *Galle* på Sri Lankas sydkust. Tre döda och 65 skadade rapporteras.

Jayewardene som utfärdat omkring ett halvt dussin undantagstillstånd sen makttillträdet 1977, lovade att det inte heller denna gång skulle bli långvarigt. Undantagstillståndet inbegrep också pressensur. (FEER 6/8)

"Tamil Tigers" dömda till döden

Två tamiler, medlemmar av separatistströrelsen Tamil Tigers, dömdes den 13 augusti till döden av en domstol i Colombo. De anklagades för att ha dödat en polisman, och de dömdes i enlighet med Terroristlagen, vilken inte kräver fler bevis än de anklagades erkännanden. De anklagade hävdade att de var oskyldiga och att deras skriftliga bekännelser undertecknats under tortyr. Men de påståendena avfärdades av domaren trots att det fanns läkarintyg och vittnen som sett de anklagade efter tortyren.

(FEER 24/9, *Saturday Review 4 & 11/9, MIRJE Newsletter, juli.*)

Val i förtid

Sri Lankas president *J R Jayewardene* omvaldes den 20 oktober för ytterligare en mandatperiod med 52,9 procent av rösterna. Valet genomfördes i förtid, något som möjliggjorts genom presidentpartiets (UNP) fyra femtedels-majoritet i parlamentet. Med den majoriteten kunde man nu göra det tredje tillägget till 1978 års konstitution. Valutgången var väntad och väl förberedd.

Syftet med att tidigarelägga presidentvalet två år var tvåfaldigt. Dels ger oppositionen just nu splittrad, dels ger Jayewardenes seger råg i ryggen åt hans liberalkonservativa parti UNP inför nästa parlamentsval. När detta kommer att hållas är dock fortfarande oklart.

UNP:s styrka i parlamentet innebar att man kunde skriva en ny konstitution 1978, att man kunde inrätta en stark presidentmakt med en president vald i särskilda val, och att man kunde beröva oppositionen dess kraft genom att beröva deras ledare *Sirimavo Bandaranaike* alla medborgerliga rättigheter i sju år. Man har också infört proportionella val till parlamentet med en småpartispärr på 12,5 %, vilket gör det praktiskt taget omöjligt för någon minoritet i landet att få plats i parlamentet.

Flera grupper bland minoriteter och radikaler bojkottade presidentvalet. (FEER 16/7 & 3/9, *India Today 15/9 -82*)

med bidrag av *Thomas Bibin (Sri Lanka)* och *Håkan Wahlquist (Nepal)*

Anteckning om ny adress eller dylikt

.....

.....

.....

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Om adressaten begärt eftersändning p g a definitiv avflyttning ska försändelsen inte eftersändas. Denna talong återsändes till avsändaren med uppgift om ny adress

VID OBESTÄLLBARHET

Denna talong ska återsändas med anteckning om orsaken till obeställbarheten, samt ev ny adress.

Avsändaren garanterar returporto som ekonomipost

AVS

Sydasienbulletinen

Box 1625

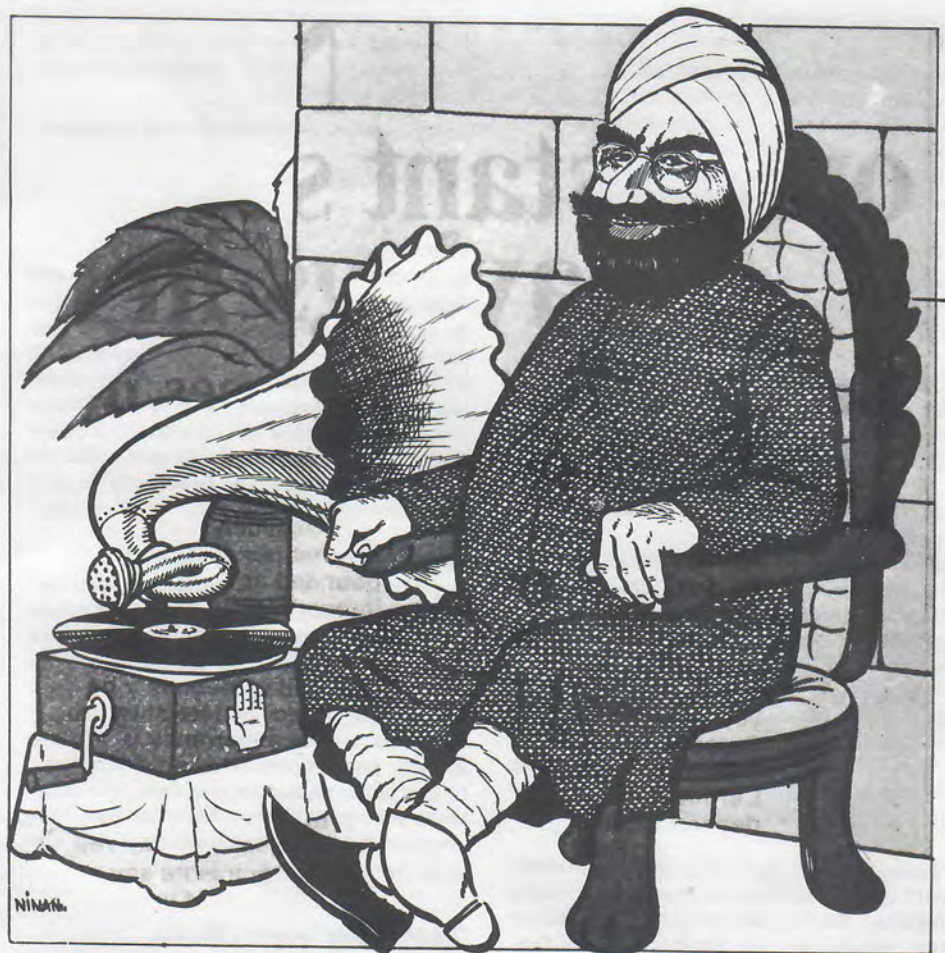
221 01 Lund

Giani Zail Singh, Indiens nye president och Indira Gandhis handplockade man lyssnar bara till sin husbondes röst.

Sydasiens- bulletinen

lyssnar bara

till folkets röst.

Prenumerera därför på Sydasiensbulletinen så att du får varje nummer hem i brevlådan. Ett år (fyra nr) för 40 kr. Insättes enklast på postgiro 79 54 96-9